

Redemptoris Mater, encyklika Jana Pavla II. „O blahoslavené Panně Marii v životě putující Církve“ z 25. března 1987:

1. Matka Vykupitele má v plánu spásy zcela zvláštní místo. „Když se však naplnil čas, poslal Bůh svého Syna, narozeného ze ženy, podrobeného Zákonu, aby vykoupil lidi, kteří podléhali Zákonu. Tak jsme byli přijati za syny. A protože jste synové, poslal nám Bůh do srdce Ducha svého Syna, Ducha, který volá: „Abba, Otče““ (Gal 4,4-6).

Těmito slovy apoštola Pavla, která uvádí 2. vatikánský koncil na začátku svých úvah o blahoslavené Panně Marii,¹ bych chtěl také já začít své uvažování o Mariině významu v Kristově tajemství a o její aktivní a vzorové přítomnosti v životě církve.

Neboť tato apoštolova slova oslavují jedinou společnou chválou lásku Otce, poslání Syna, darování Ducha, Ženu, z které se narodil Vykupitel, a naše božské synovství, a to v tajemství „plnosti času“.²

Tato „plnost“ udává okamžik, určený od věčnosti, v kterém Otec poslal svého Syna, „aby žádný, kdo v něho věří, nezahynul, ale měl život věčný“ (Jan 3,16). Odkazuje na požehnanou hodinu, kdy „Slovo“, které „bylo u Boha“, „stalo se tělem a přebývalo mezi námi“ (Jan 1,1-14) a stalo se naším bratrem. Ona plnost znamená chvíli, kdy Duch svatý, který už vliv Marii z Nazareta plnost milosti, vytvořil v jejím panen-ském lůně Kristovu lidskou přirozenost. Určuje chvíli, v níž vstupem věčnosti do času je sám čas vykoupen a stává se s konečnou platností „dobou spásy“, jež je naplněna Kristovým tajemstvím. Obnažuje konečně tajuplný počátek cesty církve. V liturgii totiž zdraví církev Marii z Nazareta jako svůj počátek.³ Neboť v události neposkvrněného početí vidí už předzvěst velikonoční milosti vykoupení, která je předjata v jejím nejušlechtlejším údu. Především pak ve vtělení nalézá církev Krista a Marii nerozlučně spolu spojené: toho, který je jejím Pánem a Hlavou (srov. Kol 1,18), a tu, která svým prvním novozákonním „fiat“ představuje vzor pro její úlohu snoubenky a matky.

2. Posílena Kristovou přítomností (srov. Mt 28,20) putuje církev v čase k dovršení dějin a jde vstříc svému Pánu, který přichází. Ale na této pouti – to bych chtěl zdůraznit – jde toutéž cestou; jakou prošla i Panna Maria, která „se ubírala cestou víry a své spojení se Synem udržovala věrně až ke kříži“.⁴

Chtěl bych použít tato tak obsažná a významná slova konstituce *Lumen gentium* (Světlo národů). Tato konstituce předkládá ve své závěrečné části jasnou syntézu učení církve o Kristově matce, kterou ctí jako nejmilejší matku a jako vzor víry, naděje a lásky.

Několik let po koncilu znovu mluvil můj velký předchůdce Pavel VI. o nejsvětější Panně Marii. V encyklice *Christi Matri* a potom v apoštolských listech *Signum magnum* a *Marialis cultus*⁵ vyložil zásady a měřítko zvláštní úcty, jaké se dostává Kristově matce v církvi, i různé formy mariánské zbožnosti – v liturgii, mezi lidem a v soukromí – tak, jak odpovídají duchu víry.

3. Okolnost, která mě nyní pobádá, abych řekl slovo o tomto námětu, je výhled na již blízký rok dva tisíce. Toto dvoutisící výročí od narození Krista obrací oči naší víry zároveň na jeho pozemskou matku. V posledních letech se ozvaly z různých stran hlasy, které poukazovaly na to, že by bylo vhodné předeslat tomuto výročí podobné jubileum, věnované oslavě narození Mariina.

¹ Srov. 2. vatikánský koncil, LG 52 a celou 8. kapitolu, nadepsanou: Blahoslavená Panna Maria, Matka Boží, v tajemství Krista a církve.

² Výraz „plnost času“ (pléroma tū chronū) odpovídá výrazům židovské tradice, biblické (srov. Gn 29, 21; 1 Sam 7, 12; Tob 14, 5), zvláště novozákonní (srov. Mk 1, 15; Lk 21, 24; Jan 7, 8; Ef 1, 10) i mimobiblické. Z formálního hlediska ukazuje nejen na konec jakéhosi časového procesu, ale především na okamžik dozrání nebo naplnění jistého obzvlášť důležitého období, zaměřeného na uskutečnění jistého očekávání, které tím nabývá eschatologického rozměru. Opíráme-li se o Gal 4, 4 a jeho souvislost, jde o příchod Božího Syna, který zjevuje, že čas takřka naplnil míru. To znamená, že období, naznačené v zaslíbení daném Abrahámovi a též mojžíšským zákonem, dosáhlo vrcholu v tom smyslu, že Kristus nyní naplňuje Boží zaslíbení a překonává starobylý zákon.

³ Srov. Římský misál, Preface z 8.12. ze slavnosti Panny Marie, počaté bez poskvrny prvotního hříchu; sv. Ambrož, De Institutione Virginis, XV, 93-94: PL 16, 342; 2. vatikánský koncil, LG 68.

⁴ 2. vatikánský koncil, LG 58.

⁵ Pavel VI., encyklika *Christi Matri* (15.9.1966): AAS 58 (1966), 754-749; apoštolská exhortace *Signum magnum* (13.5.1967): AAS 59 (1967), 465-475; apoštolská exhortace *Marialis cultus* (2.2.1974): AAS 66 (1974), 113-168.

Skutečně, i když není možné stanovit přesný časový bod pro datum Mariina narození, přece je si církev stále vědoma, že Maria se objevila na obzoru *dějin spásy dříve než Kristus*.⁶ Je jisté, že když se definitivně přiblížila „plnost času“, tj. když přicházel Vykupitel, žila již na zemi ta, která byla od věčnosti určena, aby se stala jeho matkou. Tato její přítomnost již před Kristovým příchodem nalézala každoročně výraz v *adventní liturgii*. Když tedy srovnáváme léta, jež nás přibližují ke konci druhého tisíciletí po Kristu a k začátku třetího, s dávným dějinným očekáváním Spasitele, je zcela pochopitelné, že se chceme v tomto časovém úseku obrátit k té, která začala svítit v „noci“ adventního čekání jako opravdová „Stella matutina“ (Jitřní hvězda). Jak známo, tato hvězda, jitřenka, předchází spolu s „červánky“ východ slunce. Tak i Maria předešla příchod Spasitele, východ „Slunce spravedlnosti“ v dějinách lidského rodu.⁷

Její přítomnost v Izraeli – tak nenápadná, že zůstala očím současníků téměř skrytá – zářila zcela jasně před věčným Bohem, který s touto „Dcerou síónskou“ (srov. Sof 3,14; Zach 2,14) spojil plán spásy, zahrnující celé dějiny lidstva. My křesťané na konci druhého tisíciletí tedy víme, že prozřetelný plán Nejsvětější trojice je *ústřední skutečností zjevení a víry*. Proto právem pocítujeme nutnost vyzdvihnout především v těchto posledních letech před rokem dva tisíce jedinečnou přítomnost Kristovy matky v dějinách.

4. Na toto všechno nás připravuje 2. vatikánský koncil, když představuje ve svém učení *Bohorodičku v tajemství Krista a církve*. Je-li totiž pravda, že „tajemství člověka se opravdu vyjasňuje jen v tajemství vtěleného Slova“, jak hlásá týž koncil,⁸ pak musí platit tato zásada zcela zvlášť o oné výjimečné „dceři lidského pokolení“, o oné neobyčejné „Ženě“, která se stala Kristovou matkou. *Jenom v Kristově tajemství se plně a zcela vyjasňuje její vlastní tajemství*. Tak se to ostatně snažila vidět církev již od začátku. Tajemství vtělení jí umožňovalo vnikat stále hlouběji do tajemství Matky vtěleného Slova a objasňovat je. Pro takové hlubší porozumění měl rozhodující význam efezský koncil (431). Zde byla k velké radosti křesťanů slavnostně potvrzena pravda o božském mateřství Mariině jako článek víry církve. Maria je „*Matka Boží*“ (Theotokos), protože skrze Ducha svatého počala ve svém panenském lůně Ježíše Krista, Syna Božího, soupodstatného s Otcem, a přivedla ho na svět.⁹ Neboť On, „Boží Syn, ... narozen z Panny Marie, stal se opravdu jedním z nás...“¹⁰, stal se člověkem. Skrze Kristovo tajemství tedy září na obzoru víry církve plně tajemství jeho matky. Dogma o Mariině božském mateřství bylo pak pro efezský koncil, a je pro církev dodnes, jakoby pečeti, potvrzující dogma vtělení, při němž Slovo opravdově přijímá v jednotě své osoby lidskou přirozenost, ale nepotlačuje ji.

5. Když 2. vatikánský koncil představuje Marii v tajemství Kristově, nalézám tím také cestu k hlubšímu poznání tajemství církve. Maria je jako Kristova Matka *spojena s církví zcela zvláštním způsobem*, kterou „Pán ustavil jako své tělo“.¹¹ Koncilní text klade tuto pravdu o církvi jako Kristově těle (podle nauky Pavlových listů) významně vedle pravdy, že se Boží Syn „skrze Ducha svatého narodil z Panny Marie“. Skutečnost vtělení nalézám jakoby pokračování v *tajemství církve – Kristova těla*. A na skutečnost vtělení zas nemůžeme myslet, aniž bychom se odvolali na Marii, matku vtěleného Slova.

V těchto úvahách však chci především poukázat na „poutí víry“, po které „kráčela blahoslavená Panna... a na které zachovávala věrně své spojení s Kristem“.¹² Tímto způsobem dostává „*dvojí pouto*“, které spojuje Bohorodičku s *Kristem a s církví*, dějinný význam. Nejde tu jen o životní historii panenské matky, o její osobní cestu

⁶ Starý zákon předpověděl mnoha způsoby Mariino tajemství, srov. sv. Jan Damašský; Hom. in Dormitionem I, 8-9: S.Ch. 80, 103-107.

⁷ Srov. Insegnamenti di Giovanni Paolo II., VI/2 (1983), 225n.; Pius IX. bula Ineffabilis Deus (8. prosince 1854): Pii IX. P. M. Acta, pars I, 597-599.

⁸ 2. vatikánský koncil, GS 22.

⁹ Conciliorum Oecumenicorum Decreta, Bologna 1973, 41-44; 59-62; (DS 250-264); srov. koncil chalcedonský: cit. dílo, 84-87 (DS 300-303).

¹⁰ 2. vatikánský koncil, GS 22.

¹¹ 2. vatikánský koncil, LG 52.

¹² Srov. tamtéž, 58.

víry a o „nejlepší úděl“ (srov. Lk 10,42), jaký měla v dějinách spásy. Nýbrž jde o historii celého Božího lidu, o všechny, kdo mají účast na téže pouti víry.

Toto vyjadřuje koncil, když v jiném odstavci zjišťuje, že Maria „kráčela napřed“, protože se stala „vzorem církve ve víře, lásce a v dokonalém spojení s Kristem“.¹³ Toto *kráčení napřed jako obraz a vzor* se vztahuje na nejvnitřnější tajemství církve, která uskutečňuje a naplňuje své poslání spásy, přičemž v sobě spojuje – jako Maria – *vlastnosti matky a panny*. Je panna, protože „zachovává úplně a neporušeně věrnost svému Snoubenci“; stává se „téz sama matkou, když... rodí k novému a věčnému životu dítěti pod vlivem Ducha svatého a narozené z Boha“.¹⁴

6. Toto všechno se děje ve velkém a dějinném procesu a do jisté míry „na cestě“. „*Poutí víry*“ *poukazuje na vnitřní dějiny*, takřka na dějiny duší. Ale jsou to také dějiny lidí, kteří jsou na této zemi podrobeni pomíječnosti a jsou zahrnuti do dějinného rozměru. V následujících úvahách se chceme soustředit především na přítomnou fázi, která sama o sobě ještě nepatří do dějin, ale přece je nepřetržitě vytváří, a to také ve smyslu dějin spásy. Zde se otevírá rozsáhlý prostor, ve kterém *blahoslavená Panna Maria stále ještě „kráčí před“ Božím lidem*. Její neobyčejná poutí víry je tedy trvalým styčným bodem pro církev, pro jednotlivce i pro společnosti, pro národy a kmeny a v jistém smyslu pro celé lidstvo. Je opravdu těžké obsáhnout a změřit celý její obsah.

Koncil zdůrazňuje, že *Matka Boží už je eschatologickým dovršením církve*: „Církev už došla v přesvaté Panně k dokonalosti, v které je neposkvrněná a bez vrásky (srov. Ef 5,27). Věřící se však ještě musí namáhat, aby zvítězili nad hříchem a rostli ve svatosti. Proto *pozvedají své oči k Marii*, která září jako vzor ctností nad celým společenstvím vyvolených.“¹⁵ Poutí víry už není údělem Bohorodičky. Maria je již oslavena po boku svého syna v nebi, překročila již práh mezi vírou a patřením „tváří v tvář“ (1 Kor 13,12). Ale zároveň zůstává v tomto eschatologickém dovršení „Maria Stella“ (Hvězdou mořskou)¹⁶ pro všechny, kdo dosud kráčejí cestou víry. Když tyto lidé na různých místech pozemské existence pozvedají oči k ní, dělají to proto, že Maria zrodila Syna, kterého Bůh ustanovil, aby „byl první z mnoha bratří“ (Řím 8,29)¹⁷ a také proto, že „při zrození a vychovávání“ mnoha bratří a sester „spolupracuje s materskou láskou“¹⁸

Maria v Kristově tajemství

Plná milosti

7. „Bud pochválen Bůh a Otec našeho Pána Ježíše Krista, on nás zahrnul z nebe rozmanitými duchovními dary, protože jsme spojeni s Kristem“ (Ef 1,3). Tato slova z listu Efezanům zjevují věčný plán Boha Otce, jeho plán spásy člověka v Kristu. Je to plán univerzální týká se všech lidí, kteří jsou stvořeni podle obrazu Boha a jemu podobní (srov. Gn 1,26). Jako jsou všichni „na začátku“ objati tvůrčím působením Božím, tak jsou také od věčnosti zahrnuti do božského plánu spásy, který se má zcela a úplně zjevit v „plnosti času“ při Kristově příchodu. „Vždyť v něm“ – tak zní další slova téhož listu – ten Bůh, který je „Otec našeho Pána Ježíše Krista“, „*si nás vyvolil ještě před stvořením světa*, abychom před ním byli svatí a neposkvrnění v lásce; ze svého svobodného rozhodnutí nás předurčil, abychom byli přijati za jeho děti skrze Ježíše Krista. To proto, aby se vzdávala chvála jeho vznešené dobrotivosti, neboť skrze ni nás obdařil milostí ve svém milovaném Synu. V něm máme vykoupení skrze jeho krev, odpuštění hříchu pro jeho nesmírnou milost“ (Ef 1,4-7).

¹³ Tamtéž, 63; srov. sv. Ambrož, Expos. Evang. Lucae, II, 7: CSEL 32/4, 45; De Institutione Virginis, XIV, 88-89: PL 16, 341.

¹⁴ Srov. 2. vatikánský koncil, LG 64.

¹⁵ Tamtéž, 65.

¹⁶ „Odstraň světlo slunce, které osvětluje svět: co se stane se dnem? Odstraň Marii, tu hvězdu moře, moře tak velkého a nesmírného, co zůstane kromě husté mlhy, stínů smrti a neproniknutelných temnot?“ - sv. Bernard, In Nativitate B. Mariae Sermo - De Aquaeductu, 6: S. Bernardi Opera, V, 1968, 279; srov. In laudibus Virginis Matris Homilia II, 17: cit. vyd. IV, 1966, 34n.

¹⁷ 2. vatikánský koncil, LG 63.

¹⁸ Tamtéž, 63.

Boží plán spásy, který nám byl zjeven s příchodem Kristovým, má věčné trvání. Podle učení tohoto listu Efezanům i jiných Pavlových listů (srov. Kol 1,12-14; Řím 3,24; Gal 3,13) je také od věků spojen s Kristem. Zahnuje všechny lidi, ale zvláštní místo v něm zaujímá „žena“, která je matkou toho, jemuž Otec od věčnosti svěřil dílo spásy.¹⁹ Jak píše 2. vatikánský koncil, ona, „je už nastíněna prorockými slovy v zaslíbení, ... které bylo dáno prvním lidem po jejich pádu“ (srov. Gn 3,15). Maria je též ona „panna, která počne a porodí syna, jenž se bude nazývat Emanuel“ podle slov Izaiášových (srov. Iz 7,14).²⁰ Tímto způsobem připravuje Starý zákon onu „plnost času“, kdy Bůh pošle svého Syna, „narozeného ze ženy...“, abychom tak „byli přijati za syny“ (Gal 4,4n.). Příchod Božího Syna na svět je událost, o které podávají zprávu první kapitoly evangelia podle Lukáše a Matouše.

8. Touto událostí, *andělovým zvěstováním*, je *Maria uvedena s konečnou platností do Kristova tajemství*. Stane se to v Nazaretě, v konkrétní dějinné situaci Izraele, národa, kterému na prvním místě platí Boží zaslíbení. Boží posel mluví k Panně: „Buď zdráva, milosti plná, Pán s tebou“ (Lk 1,28). Když to Maria slyšela, „ulekla se a uvažovala, co má ten pozdrav znamenat“ (Lk 1,29), co mají znamenat ta neobyčejná slova, zejména výraz „milostiplná“ (kecharitomene).²¹

Když chceme přemýšlet s Marií o těchto slovech, a především o výrazu „milostiplná“, můžeme nalézt obzvlášť bohatý, rovnocenný pojem právě v listě Efezanům na výše citovaném místě. Když je nazaretská Panna nazvána po zvěstování nebeského posla dokonce „požehnanou mezi ženami“ (srov. Lk 1,42), vysvětlí se to oním požehnáním, kterým nás požehnal „Bůh Otec“ „pro naše spojení s Kristem v nebi.“ Je to *požehnání duchovní*, vztahuje se na všechny lidi a má v sobě obsáhnout plnost („všechno požehnání“), jaká vyplývá z lásky, jež spojuje soupodstatného Syna v Duchu svatém s Otcem. Zároveň je to požehnání, které je vyléváno skrze Ježíše Krista na lidské dějiny až do jejich skončení: Na všechny lidi. Ale *Maria je tímto požehnáním naplněna ve zcela zvláštní a ojedinělé míře*. Alžběta ji zdraví jako „požehnanou mezi ženami.“

Důvodem tohoto dvojnásobného pozdravu je to, že se v duši této „Siónské dcery“ projevila v jistém smyslu celá „nesmírná milost“, kterou nám „daroval Otec ve svém milovaném Synovi“. Boží posel však zdraví Marii jako „milostiplnou“. Nazývá ji takto, jako kdyby to bylo její vlastní jméno. Tu, kterou oslovuje, nenazývá jejím jménem „Miriam“ (= Maria), nýbrž právě tímto *novým jménem*: „*Milostiplná*“. Co toto jméno znamená? Proč menuje anděl nazaretskou Pannu právě takhle?

V řeči bible znamená „milost“ zvláštní dar, jehož pramen je podle Nového zákona v životě samotného trojjediného Boha, toho Boha, který je láska (srov. 1 Jan 4, 8). Plodem této lásky je vyvolení, o kterém hovoří list Efezanům. Ze strany Boha je toto vyvolení jeho věčná vůle spasit člověka skrze účast na jeho vlastním životě v Kristu (srov. 2 Petr 1,4). Je to spása skrze účast na nadpřirozeném životě. Účinek tohoto věčného daru, této milosti vyvolení člověka Bohem, je jakoby kvas svatosti nebo jako pramen, který vyvěrá v duši člověka jako dar samotného Boha, jenž oživuje a posvěcuje vyvolené prostřednictvím milosti. Tímto způsobem se naplňuje čili uskutečňuje také ono „požehnání“ člověka „vším požehnáním duchovním“. Uskutečňuje se to, že se člověk stává „Božím dítětem v Kristu“, v tom, který je od věčnosti „milovaný Syn Otce.“

Když čteme, že posel říká Marii „milostiplná“, umožňuje nám evangelijní růženec, v němž se sbírají dávná zjevení a přísliby, pochopit, že tady jde o zvláštní „požehnání“ mezi všemi „duchovními požehnáními v Kristu“. Maria je v Kristově tajem-

¹⁹ O Mariině předurčení: srov. sv. Jan Damašský, Hom. in Nativitatem, 7; 10: S.Ch. 80, 65; 73; Hom. in Dormitionem I, 3: S.Ch. 80, 85: „Ona byla vyvolena od pradávna, mocí předurčení a z dobroty Boha Otce, který tebe (Slovo Boží, zplodil mimo čas, aniž opustil sebe nebo se změnil. Ona tě zrodila v posledních dobách a svým tělem živila...“

²⁰ 2. vatikánský koncil, LG 55.

²¹ Tento výraz má v patristické tradici obšírný a rozmanitý výklad: srov. Origenes, In Lucam homiliae, VI, 7: S. Ch. 87, 148; Severián z Gabaly, In mundi creationem, Oratio VI, 10: PG 56, 497n.; sv. Jan Zlatoústý /pseudo/, In Annuntiationem Deiparae et contra Arium impium: PG 62, 765n.; Bazil ze Seleukie, Oratio 39, In Sanctissimae Deiparae Annuntiationem, 5: PG 85, 441-446; Antipater z Bostry, Hom. II, In Sanctissimae Deiparae Annuntiationem, 3-11: PG 85, 1777-1783; Sofronius Jeruzalémský, Oratio II, In Sanctissimae Deiparae Annuntiationem 17-19: PG 87/3, 3235-3240; sv. Jan Damašský, Hom. in Donvitionem, I, 7: S.Ch. 80, 96-101; sv. Jeroným, Epistola 65, 9: PL 22, 628; sv. Ambrož, Expos. Evang. sec. Lucam, II, 9: CSEL 32/4, 45n.; sv. Augustin, Sermo 291, 4-6: PL 38, 1318n.; Enchiridion, 36, 11: PL 40, 250; sv. Petr Chrysolog, Sermo 142: PL 52, 579n.; Sermo 143: PL 52, 583; sv. Fulgenc z Ruspy, Epistola 17, VI, 12: PL 65, 458; sv. Bernard, In laudibus Virginis Matris, Homilia III, 2-3: S. Bernardi Opera, IV, 1966, 36-38.

ství *přítomna* již „před stvořením světa“ jako ta, kterou Otec „vyvolil“ za matku svého Syna před jeho vtělením a kterou si spolu s Otcem vyvolil také Syn a od věčnosti ji svěřil Duchu svatému. Maria je zcela zvláštním a ojedinělým způsobem spojena s Kristem: a zároveň je od věčnosti milována v „milovaném Synu“, v tom Synovi, který je jedné podstaty s Otcem a v kterém je shrnuta celá „nesmírná milost“. Maria současně je a zůstává dokonale otevřena pro tento „dar shůry“ (srov. Jak 1,17). Jak učí koncil, Maria „vyniká mezi pokornými a chudými Páně, kteří od něho s důvěrou očekávají a přijímají spásu“.²²

9. I když pozdrav a oslovení „milostiplná“ znamená toto všechno, vztahuje se to přece v souvislosti s andělovým zvěstováním především na Mariino vyvolení za matku Božího syna. Zároveň ukazuje plnost milosti na celou nadpřirozenou štědrost, jakou je Maria zahrnuta ve spojitosti se svým vyvolením a určením za Kristovu matku. Je-li toto vyvolení základní skutečností pro naplnění spasitelného plánu Božího s lidstvem, vztahuje-li se vyvolení v Kristu od věčnosti a povolání k důstojnosti Božího dětství na všechny lidi, pak přece je vyvolení Mariino zcela výjimečné a ojedinělé. Z toho pak také vyplývá jedinečnost a výjimečnost jejího postavení v Kristově tajemství.

Boží posel jí říká: „Neboj se, Maria, neboť jsi našla milost u Boha. Počneš a porodíš syna a dáš mu jméno Ježíš. Bude veliký a bude nazván Synem Nejvyššího“ (Lk 1,30-32). A když se Panna, zmatená nezvyklým pozdravem, zeptá: „Jak se to stane? Vždyť muže nepoznávám, „slyší od anděla potvrzení předešlých slov a zároveň vysvětlení. Gabriel říká: „Duch svatý sestoupí na tebe a moc Nejvyššího tě zastíni! Proto také dítě bude nazváno svaté, Syn Boží“ (Lk 1,35).

Zvěstování anděla je tedy zjevení tajemství vtělení na počátku jeho pozemského naplnění. Výkupné sebeodevzdání, kterým Bůh daruje sebe sama, svůj božský život, jistým způsobem celému stvoření a bezprostředně člověku, dosahuje v *tajemství vtělení jednoho ze svých vrcholných bodů*. Toto je opravdu vrchol všech milostivých darů v dějinách člověka a vesmíru. Maria je „plna milosti“, protože se vtělení Slova, spojení Boha-Syna s lidskou přirozeností, s lidstvím, v jedné osobě („unio hypostatica“) uskutečňuje a dokonává právě v ní. Jak říká koncil, Maria je „Rodička Božího Syna, a proto je přemilá dcera Otce a svatyně Ducha svatého. Pro tuto svou vynikající milost daleko předčí všechny tvory, nebeské i pozemské“.²³

10. V listě Efezanům, kde se mluví o „nesmírné milosti“, kterou nám Bůh Otec ve svém milovaném Synu „tak bohatě projevili, „stojí dále: „V něm máme vykoupení skrze jeho krev“ (Ef 1,7n.). Podle učení, které církve formulovala ve slavnostních dokumentech ukázala se tato „nesmírná milost“ na Bohorodičce tím, že „byla vykoupěna vznešenějším způsobem“.²⁴ Z bohaté milosti milovaného Syna a pro vykupitelské zásluhy toho, který se měl stát jejím synem, zůstala Maria uchráněna dědičného hříchu.²⁵ Tímto způsobem náleží od prvního okamžiku svého početí, neboli své pozemské existence, Kristu, má účast na uzdravující a posvěcující milosti a na lásce, která vychází z „Milovaného“, ze Syna věčného Otce, který se vtělením stal jejím vlastním synem. Proto skrze Ducha svatého v řádu milosti, tj. účasti na božské přirozenosti (srov. 2 Petr 1,4), *dostává Maria život od toho, kterému ho sama jako matka dala* v řádu pozemského plození. Liturgie neváhá nazývat ji „Rodičkou svého Stvořitele“²⁶ a pozdravovat ji slovy, která klade Dante Alighieri do úst svatému Bernardovi: „Dcero svého Syna.“²⁷ A poněvadž Maria dostává tento „nový život“ v plnosti, jaká odpovídá lásce Syna k jeho Matce, a tedy důstojnosti božského mateřství, nazývá ji anděl při zvěstování „plnou milosti“.

²² 2. vatikánský koncil, LG 55.

²³ Tamtéž, 53.

²⁴ Srov. Pius IX., bula *Ineffabilis Deus* (8.12.1854): Pii IX. P. M. Acta, pars I, 616; 2. vatikánský koncil, LG 53.

²⁵ Srov. sv. Heřman Konstantinopolský, In Annuntiationem SS. Deiparae Hom.: PG 98, 327n.; sv. Ondřej Krétský, Canon in B. Mariae Nativitatem 4: PG 97, 1321n.; In Nativitatem B. Mariae, I: PG 97, 811n.; Homilia in Dormitionem S. Mariae 1: PG 97, 1067n.

²⁶ Denní modlitba církve 15.8., slavnost Nanebevzetí bl. P. Marie, hymnus 1. a 2. nešpor; sv. Petr Damiánský, *Carmina et preces*, XLVII: PL 145, 934.

²⁷ Božská komedie, Ráj, XXXIII, 1; srov. Denní modlitba církve, připomínka bl. P. Marie v sobotu, 2. hymnus z oficia čteny.

11. V plánu spásy Nejsvětější Trojice představuje tajemství vtělení *překypující naplnění zaslíbení, které dal Bůh lidem po prvotním hříchu*: po onom prvním hříchu, jehož následky doléhají na celé dějiny člověka na zemi (srov. Gn 3,15). Přichází na svět Syn, „potomek ženy“, který zasáhne zlo hříchu přímo v jeho kořeni: „Zasáhne hlavu hada.“ Jak vyplývá ze slov prvoevangelia, zvítězí Syn ženy teprve po tvrdém boji, který se má táhnout celými lidskými dějinami. „Nepřátelství“, ohlášené na začátku (srov. Gn 3,15), je potvrzeno v knize Zjevení, v „knize o posledních věcech“ církve a světa. Zde se znovu setkáváme se znamením „Ženy“, tentokrát „oděné Sluncem“ (Zj 12,1).

Maria, Matka vtěleného Slova, je postavena *do samého středu onoho nepřátelství*, onoho zápasu, který doprovází dějiny spásy. Na tomto místě nese v sobě ta, jež patří k „Pánovým chudým a pokorným“, jak žádný jiný člověk „nesmírnou milost“, kterou „nám daroval Otec ve svém milovaném Synovi“, a *tato milost určuje kromobyčejnou velikost a krásu* celé její lidské bytosti. Maria takto zůstává před Bohem a před celým lidstvem trvalým a neporušeným znamením vyvolení od Boha, o němž mluví Pavlův list: „Vždyť v něm [Kristu] si nás vyvolil ještě před stvořením světa... [a] předurčil nás, abychom byli přijati za jeho děti“ (Ef 1,4n.). Toto vyvolení je silnější než každá zkušenost o zlu a hříchu, než ono „nepřátelství“, kterým jsou poznamenány dějiny člověka. V těchto dějinách zůstává Maria znamením neklamné naděje.

Blahoslavená, která uvěřila

12. Krátce po zprávě o andělově zvěstování nás vede evangelista Lukáš za nazaretskou Pannou „do jednoho města v judských horách“ (Lk 1,39). Podle vědců by tímto městem měl být dnešní Ain-Karim, který leží v horách nedaleko od Jeruzaléma. Maria tam „spěchala“, *aby navštívila svou příbuznou Alžbětu*. Důvod této návštěvy je třeba hledat v tom, že Gabriel při zvěstování významně poukázal na Alžbětu, která přes svůj pokročilý věk počala Boží mocí syna ze svého muže Zachariáše. „Tvoje příbuzná Alžběta počala ve svém stáří syna a je už v šestém měsíci, ačkoli byla považována za neplodnou. *Vždyť u Boha není nic nemožného*“ (Lk 1,36n.). Ano, stane se to právě „z moci Nejvyššího“, zrovna tak, a dokonce ještě víc než v případě Alžběty.

Maria se tedy vydá z lásky do domu své příbuzné. Když tam vstoupí a Alžběta pocítí při odpovědi na její pozdrav, jak se jí dítě pohne v těle, tu „naplněna Duchem svatým“ *pozdraví zase ona Marii* mocným hlasem: „Požehnaná tys mezi ženami a požehnaný plod tvého života“ (Lk 1,42). Toto Alžbětino zvolání, nebo též aklamace, se později dostane do modlitby „Zdravas Maria“ jako pokračování pozdravu andělova, a takto se stane jednou z nejčastějších modliteb církve. Ale ještě výmluvnější jsou další Alžbětina slova, když se táže: „Jak jsem si zasloužila, že *matka mého Pána* přišla ke mně?“ (Lk 1,43). Alžběta vydává Marii svědectví: poznává a vyznává, že před ní stojí Matka Pána, Matka Mesiáše. Na tomto svědectví se podílí také syn, kterého nosí Alžběta ve svém lůně: „Dítě se živě a radostně pohnulo v mém lůně“ (Lk 1,44). Dítě je budoucí Jan Křtitel, který u Jordánu prohlásí Ježíše za Mesiáše.

Každé slovo Alžbětina pozdravu je plné smyslu. Ale přece se zdá zásadně důležité to, co říká nakonec: „*Blahoslavená, která jsi uvěřila*, že se splní to, co ti bylo řečeno od Pána“ (Lk 1,45).²⁸ Tato slova jsou rovnocenná s oslovením „milostiplná“ v andělově pozdravu. V obou textech se projevuje základní obsah mariologický, tj. základní pravda o Marii, která byla v Kristově tajemství skutečně přítomna právě proto, že „uvěřila“. Plnost milosti, kterou anděl oznamuje, znamená darování samotného Boha. *Mariina víra*, kterou velebí Alžběta při návštěvě ukazuje, *jak odpověděla nazaretská Panna na tento dar*.

13. „Bohu zjeviteli jsme povinni „poslušností víry“ (srov. Řím 16,26; srov. Řím 1,5; 2 Kor 10,5n.). Vírou se člověk svobodně zcela odevzdá Bohu“, učí koncil.²⁹ Tato definice víry našla dokonalé uskutečnění v Marii. „Rozhodujícím okamžikem“ bylo zvěs-

²⁸ Srov. sv. Augustin, De Sancta Virginitate, III, 3: PL 40, 398; Sermo 25, 7: PL 46, 937n.

²⁹ 2. vatikánský koncil, DV 5.

tování. Alžbětina slova: „Blahoslavená, která jsi uvěřila“, se vztahují především právě na tento okamžik.³⁰

Při zvěstování se Maria dokonale odevzdala Bohu, když projevila „poslušnost víry“ tomu, který k ní mluvil prostřednictvím posla, a když se mu „rozumem i vůlí plně podřídila“.³¹ Odpověděla tehdy *celým svým lidským, ženským „já“*. V této odpovědi víry byly obsaženy dokonalá spolupráce „s Boží milostí, která ji doprovázela a podpírala“, a dokonalá vnímavost k působení Ducha svatého, který „ustavičně zdokonaluje víru svými dary“.³²

Slovo živého Boha, které anděl Marii zvěstoval, vztahovalo se na ni samotnou: „Počneš a porodíš syna“ (Lk 1,31). Když Maria přijala tuto zvěst, měla se stát „Matkou Pána“. Mělo se v ní uskutečnit božské tajemství vtělení. „Otec milosrdenství však chtěl, aby vtělení předcházela souhlas předurčené matky.“³³ A Maria po vyslechnutí všech poslových slov dává tento souhlas. Říká: „Jsem služebnice Páně. Ať se mi stane podle tvého slova“ (Lk 1,38). Toto Mariino „*fiat*“ (Ať se mi stane!) rozhodlo z lidské strany o naplnění božského tajemství. Plně se ztotožňuje se slovy Syna, který podle Listu Židům říká Otcí při příchodu na svět: „Dary ani oběti jsi nechtěl, ale připravils mi tělo... Tady jsem, abych plnil, Bože, tvou vůli“ (Žid 10,5.7). Tajemství vtělení se dovršilo tehdy, když Maria pronesla své „fiat“; „Ať se mi stane podle tvého slova.“ Tím umožnila, pokud to podle Božího plánu záleželo na ní, splnění vůle svého Syna.

Maria *pronesla toto „fiat“ silou své víry*. Ve víře „zasvětila se cele jako služebnice Páně osobě a dílu svého syna“.³⁴ A tohoto Syna počala – jak nás učí Otcové – dříve v duchu, než ho počala v těle: právě svou vírou!³⁵ Právem tedy chválí Alžběta Marii: „Blahoslavená, která jsi uvěřila, že se splní to, co ti bylo řečeno od Pána.“ Tato slova se již splnila. Maria z Nazareta stane na prahu Alžbětina a Zachariášova domu jako Matka Božího Syna. A Alžběta udělá radostný objev: „Matka mého Pána přichází ke mně.“

14. Proto také bývá Mariina víra *přirovnávána k víře Abrahámově*, kterého apoštol nazývá naším otcem ve víře (srov. Řím 4,12). Ve spásonosné ekonomii Božího zjevení tvoří Abraháмова víra počátek Starého zákona. Mariina víra při zvěstování zahájila Nový zákon. Jako Abrahám, „ačkoli už nebylo naděje, on přece doufal a uvěřil, že se stane otcem mnoha národů“ (srov. Řím 4,18), tak Maria sice v okamžiku zvěstování nejprve poukázala na své panenství („Jak se to stane? Vždyť muže nepoznávám!“), ale uvěřila, že z moci Nejvyššího, skrze Ducha svatého se stane podle andělova sdělení matkou Božího Syna. „Proto také dítě bude nazváno svaté, Syn Boží“ (Lk 1,35).

Přesto však se Alžbětina slova: „Blahoslavená, která jsi uvěřila“, netýkají jen zvláštního okamžiku zvěstování. Jistě je to pro víru Marie, očekávající Krista, rozhodující okamžik. Ale je to také výchozí bod, kterým začíná celá její „pout“ k Bohu: celá její cesta víry. A na této cestě se bude neobyčejně a opravdu hrdinsky – ano, hrdinství její víry stále narůstá – naplňovat „poslušnost“, kterou vyznala vůči slovu Božího zjevení. Tato Mariina „poslušnost víry“ se bude na celé její cestě překvapivě podobat víře Abrahámově. Jako patriarcha Božího lidu, tak také Maria na cestě svého „fiat“, kterým se zcela jako dcera a matka oddala Bohu, protože proti vší naději uvěřila. Především v několika úsecích této cesty se projevuje blahoslavenství té, „která uvěřila“, obzvláště zřetelně. Uvěřit, znamená „odevzdat se podstatné pravdě slov živého Boha, při vědomí a pokorném uznávání, jak neproniknutelná jsou jeho rozhodnutí a *neprobadatelné způsoby jeho jednání*“ (Řím 11,33). Maria se podle vůle Nejvyššího

³⁰ Je to klasický námět, o kterém pojednával už sv. Irenej: „Skrze neposlušnou pannu byl člověk zasažen, klesl a zemřel. Stejně tak s pomocí Panny, poslušné k Božímu slovu, se člověk skrze život znovu zrodil k životu... Poněvadž bylo hodné a spravedlivé..., aby Eva byla „obnovena“ v Marii, aby Panna, která se stala orodovnicí panen, rozvázala a zničila panenskou neposlušnost poslušností“: *Expositio praedicationis apostolicae*, 33: S.Ch. 62, 83-86; srov. též *Adversus Haereses*, V, 19, 1: S. Ch. 153, 248-250.

³¹ 2. vatikánský koncil, DV 5.

³² Tamtéž, 5; srov. LG 36.

³³ 2. vatikánský koncil, LG 56.

³⁴ Tamtéž, 56.

³⁵ Srov. tamtéž, 53; sv. Augustin, *De Sancta Virginitate*, III, 3: PL 40, 398; *Sermo* 215, 4: PL 38, 1074; *Sermo* 196, 1: PL 38, 1019; *De peccatorum meritis et remissione*, I, 29, 57: PL 44, 142; *Sermo* 25, 7: PL 46, 937n.; sv. Lev Veliký, *Tractatus* 21, *De natale Domini*, I: CCL 138, 86.

ocitla takřka ve středu oněch „neprobadatelných cest“ a „neproniknutelných rozhodnutí“ Božích. Ale zůstává v pološeru víry, zatímco s otevřeným srdcem úplně přijímá všechno, co bylo určeno v Božím plánu.

15. Když Maria při zvěstování uslyšela o Synu, jehož matkou se má stát a kterému má „dát jméno Ježíš“ (Spasitel), uslyšela také, že „Pán Bůh mu dá trůn jeho předka Davida“, že „bude kralovat nad Jakubovým rodem navěky a jeho království nebude mít konce“ (Lk 1,32n.). Tímto směrem se ubírala naděje celého Izraele. Slíbený Mesiáš má být „veliký“. Také nebeský posel oznamuje, že „bude veliký“, a to jak svým jménem „*Syn Nejvyššího*“, tak též převzetím *Davidova dědictví*. Má tedy být králem a má „kralovat nad Jakubovým rodem“. Maria vyrostla uprostřed těchto očekávání svého národa. Mohla v okamžiku zvěstování vytušit, jaký je podstatný smysl andělových slov? Jak se má rozumět onomu „království“, které „nebude mít konce“?

Ačkoli se v tom okamžiku ve své víře cítila jako Matka „Mesiáše-Krále“, přece odpověděla: „Jsem služebnice Páně, ať se mi stane podle tvého slova“ (Lk 1,38). Od první chvíle vyjádřila Maria především „poslušnost víry“ a odevzdala se tajemnému významu slov zvěstování, jaká jim dává ten, od něhož pocházejí – sám Bůh.

16. Na téže cestě „poslušnosti víry“ uslyšela Maria zanedlouho ještě *jiná slova*, která vyslovil Simeon v jeruzalémském chrámě. Čtyřicátého dne po Ježíšově narození přinesli podle předpisu mojžíšského zákona Maria s Josefem dítě „do Jeruzaléma, aby ho představili Pánu“ (Lk 2,22). K narození došlo v největší chudobě. Víme od Lukáše, že se Maria u příležitosti sčítání lidu, nařízeného římskou vrchností, odebrala s Josefem do Betléma, a „protože v zájezdním útulku nebylo pro ně místo“, porodila svého Syna v chlévě a „*položila ho do jeslí*“ (srov. Lk 2,7).

Na počátku Mariiny „pouti víry“ se objevuje spravedlivý a bohabojný muž jménem Simeon. Slova, která mu vnuknul Duch svatý (srov. Lk 2,25-27), potvrzují pravdivost zvěstování. Čteme totiž, že vzal dítě, kterému bylo dáno jméno Ježíš, do náručí, jak uložil anděl (srov. Lk 2,21). Simeonova řeč odpovídá obsahu tohoto jména, které znamená „Spasitel“: Bůh je spása. Simeon se obrátil k Pánu a pravil: „Moje oči uviděly tvou *spásu, kterou jsi připravil pro všechny národy*: světlo k osvícení pohanům a k slávě tvého izraelského lidu“ (Lk 2,30-32). Zároveň se však obrátí Simeon k Marii se slovy: „On je ustaven k pádu a k povstání mnohých v Izraeli a jako *znamení, kterému se bude odporovat*.“ A dodá přímo na adresu Marie: „I tvou vlastní duší pronikne meč, aby vyšlo najevo smýšlení mnoha srdcí“ (srov. Lk 2,34n.). Simeonova slova vrhají na zvěst, kterou slyšela Maria od anděla, nové světlo: Ježíš je Spasitel, je „světlo k osvícení“ lidí. Neukázalo se to jistým způsobem ve vánoční noci, když přišli k chlévu pastýři? (srov. Lk 2,8-20). Nemělo se to ukázat ještě zřetelněji, když přišli *mudrci od východu*? (srov. Mt 2,1-12). Ale současně zakusí Mariin syn na sobě hned na začátku svého života – a s ním i jeho matka – také pravdivost jiných Simeonových slov: „Znamení, kterému se bude odporovat“ (Lk 2,34). Tato Simeonova slova jsou jakoby *druhou předpovědí danou Marii*, neboť ji ukazují konkrétní dějinný rámec, v jakém její syn splní uprostřed nepochopení a v utrpení své poslání. I když taková předpověď utvrdí na jedné straně její víru ve splnění Božích spásonosných zaslíbení, prozrazuje na druhé straně, že Maria musí prožívat své poslání v utrpení vedle trpícího Spasitele a že její mateřství bude zahaleno stínem a bude bolestné. A skutečně, již po návštěvě mudrců od Východu, po jejich holdování („padli na zem a klaněli se mu“) a po odevzdání darů (srov. Mt 2,11) musí Maria pod pečlivou ochranou svatého Josefa *utéci i se svým dítětem do Egypta*. Neboť „Herodes pátral po dítěti, aby ho zahubil“ (srov. Mt 2,13). A až do Herodovy smrti budou muset zůstat v Egyptě (srov. Mt 2,15).

17. Když se svatá rodina vrátila po Herodově smrti do Nazareta, začíná dlouhé *období jejich života v ústraní*. Ta, která „uvěřila, že se splní to, co jí bylo řečeno od Pána“ (Lk 1,45), prožívá den co den obsah těchto slov. Den co den je vedle ní syn, kterému *dala jméno Ježíš*. Jistě tedy užívala ve styku s ním toto jméno, kterému se ostatně nemohl nikdo divit, protože odedávna bylo v Izraeli běžné. Přesto ví Maria, že ten, který nosí jméno Ježíš, byl nazván od anděla „Synem Nejvyššího“ (srov. Lk

1,32). Maria ví, že ho počala a porodila, „aniž poznala muže“, skrze Ducha svatého, silou Nejvyššího, která ji zastínila (srov. Lk 1,35), tak jako v době Mojžíše a předků zahaloval oblak Boží přítomnost (srov. Ex 24,16; 40, 34nn.; 1 Král 8,10-12). Maria tedy ví, že Syn, kterého panensky zrodila, je právě onen „Svatý“, „Syn Boží“, o kterém k ní mluvil anděl.

V letech Ježíšova skrytého života v nazaretském domě je také *Mariin život „s Kristem skrytý v Bohu“* (srov. Kol 3,3) *skrze víru*. Víra totiž znamená styk s Božím tajemstvím. Maria je stále, denně ve styku s nevýslovným tajemstvím Boha, který se stal člověkem, s tajemstvím, které převyšuje všechno, co bylo zjeveno ve Starém zákoně. Od okamžiku zvěstování byla mysl Panny a Matky uvedena do plné „novosti“ sebezjevení, kterým se sám Bůh zjevil, a byla si tohoto tajemství vědoma. Ona je první z „maličkých“, o kterých řekne jednou Ježíš: „Otče, ... i když jsi tyto věci skryl před moudrými a chytrými, odhalil jsi je maličkým“ (Mt 11,25). Neboť „nikdo nezná Syna, jenom Otec“ (Mt 11,27). Jak tedy může Maria „znát Syna“? Jistě ho nezná tak jako Otec. A přece je *první z těch, kterým ho „chtěl Otec zjevit“* (srov. Mt 11,26n.; 1 Kor 2,11). Marii byl sice při zvěstování zjeven Syn, kterého zná úplně jenom Otec – ten, kdo ho plodí ve věčném „dnes“ (srov. Ž 2,7). Avšak ona, Matka, se stýká s pravdou svého Syna jen ve víře a vírou! Je tedy blahoslavená, protože „uvěřila“ – *a věří den co den* uprostřed zkoušek a protivenství v době Ježíšova dětství a potom v letech jeho skrytého života v Nazaretě, kde „je Ježíš poslouchal“ (srov. Lk 2,51): podřizoval se Marii a též Josefovi, poněvadž Josef mu před lidmi zastupoval otce. Proto pokládali lidé Mariina syna za „syna tesařova“ (srov. Mt 13,55).

Matka *tohoto Syna*, pamětlivá všeho, co jí bylo řečeno při zvěstování, i pozdějších událostí, nosí tedy v sobě úplnou „novou zvěst“ víry: *začátek Nového zákona*. Je to začátek evangelia, čili dobrého, radostného poselství. Ale není těžké postřehnout v onom začátku také zvláštní *trýzeň srdce*, jaká je spojena s „temnou nocí víry“, abychom použili slovo svatého Jana od Kříže, s jakýmsi „závojem“, přes který se musíme přibližovat k Neviditelnému a *stýkat se s tajemstvím*.³⁶ Tímto způsobem se Maria mnoho let stýká s tajemstvím svého Syna a kráčí vpřed na své pouti víry, zatímco Ježíš „prospíval moudrostí, věkem a oblibou u Boha i u lidí“ (Lk 2,52). Stále bylo očím lidí zjevnější zalíbení, jaké měl v něm Bůh. A první mezi těmito lidmi, kterým bylo dáno poznat Krista, byla Maria, jež bydlela s Josefem v téže domě v Nazaretě.

A přece, kdy našli dvanáctiletého Ježíše v chrámě a on na otázku Matky: „Proč jsi nám to udělal?“, odpověděl: „Nevěděli jste, že já musím být v tom, co je mého Otce?“, dodává evangelista: „Ale oni [Josef a Maria] nepochopili, co jim tím chtěl říci“ (Lk 2,48-50). Ježíš si tedy byl vědom, že „nikdo nezná Syna, jenom Otec“ (srov. Mt 11,27). Dokonce i ta, které bylo nejpříměji zjeveno tajemství jeho Božího synovství, jeho Matka, stýkala se s tímto tajemstvím jenom vírou. Vedle svého Syna, pod touž střechou, zachovávala věrně „své spojení se Synem“ a „ubírala se cestou víry“, jak zdůrazňuje koncil.³⁷ Tak tomu bylo i za Kristova veřejného života (srov. Mk 3,21-35). Přitom se na ní denně vyplňovalo blahorečení, které vyslovila při její návštěvě Alžběta: „Blahoslavená, která jsi uvěřila.“

18. Toto blahoslavení dosahuje plného smyslu, *když Maria stojí pod křížem svého syna* (srov. Jan 19,25). Koncil prohlašuje, že se to dělo „podle Božího plánu“: „Hluboce trpěla se svým Jednorozeným a svým mateřským srdcem se přidružila k jeho oběti, když k ní dala s láskou souhlas.“ Zachovávala „věrně své spojení se Synem až ke kříži“³⁸, totiž spojení skrze víru. Skrze tutéž víru, s jakou přijala ve chvíli zvěstování andělovo zjevení. Tehdy uslyšela také slova: „Bude veliký... Pán Bůh mu dá trůn jeho předka Davida, bude kralovat nad Jakubovým rodem navěky a jeho království nebude mít konce“ (Lk 1,32n.).

A nyní, když stojí Maria pod křížem, je, lidsky řečeno, svědkem *úplného popření těchto slov*. Její syn umírá na dřevě jako odsouzenec. „Opovržený, opuštěný od lidí, muž bolesti..., potupený, od nás nevážený“: skoro úplně rozdrcený (srov. Iz 53,3-5). Jak velikou a jak hrdinskou „poslušnost víry“ prokazuje Maria k tomuto „nepronik-

³⁶ Srov. Výstup na horu Karmel, II, odst. 3, 4-6.

³⁷ 2. vatikánský koncil, LG 58.

³⁸ Tamtéž, 58.

nutelnému rozhodnutí“ Božímu! Jak bezvýhradně se „odevzdává Bohu“ a „rozumem i vůlí se [mu] plně podřizuje“³⁹ tomu, „jehož způsoby jednání jsou neproniknutelná“ (srov. Řím 11,33)! A jak mocné je zároveň působení milosti v její duši a jak pronikavý je vliv Ducha svatého, jeho světla a jeho síly!

Touto vírou se Maria dokonale sjednocuje s Kristem v jeho sebezmaření. Neboť Ježíš Kristus „nic nelpěl na tom, že je rovný Bohu, ale sám sebe se zřekl, vzal na sebe přirozenost služebníka a stal se jedním z lidí“. Právě nyní na Golgotě „se ponížil a byl poslušný až k smrti, a to k smrti na kříži“ (srov. Fil 2,6-8). A pod křížem má Maria svou vírou účast na otřesném tajemství tohoto sebezmaření. Toto je snad v dějinách člověka nejhlubší „kenoze“ skrze víru. Vírou má Matka účast na smrti Syna, na smrti vykupitelské. Na rozdíl od učedníků, kteří utekli, byla to víra plná světla. Prostřednictvím kříže na Golgotě potvrdil Ježíš s konečnou platností, že je „znamením, kterému se bude odporovat“, jak předpověděl Simeon. Tam se také splnila Simeonova slova, řečená Marii: „Tvou vlastní duší pronikne meč.“⁴⁰

19. Opravdu, slova, která pronesla Alžběta po zvěstování: „Blahoslavená, která jsi uvěřila!“, nabývají tady pod křížem svou definitivní přesvědčivost. Síla, v nich obsažená, je úchvatná. Od kříže pak jakoby z ohniska tajemství vykoupení se šíří okruh a obzor onoho blahoslavenství víry. Sahá k „počátku“ a jako účast na Kristově oběti je to v jistém smyslu *protiváha neposlušnosti a nevěry*, které jsou obsaženy v hříchu prvních lidí. Tak učí církevní otcové a především sv. Irenej, kterého cituje konstituce Lumen gentium (Světlo národů): „Uzel, zauzlený neposlušností Evy, byl rozvázán poslušností Marie; to, co panna Eva zauzlila svou nevěrou, *rozvázala panna Maria vírou*“.⁴¹ Ve světle tohoto srovnání s Evou nazývají Otcové Marii, jak připomíná tentýž koncil, „Matkou živých“ a nejednou prohlašují: „Smrt přišla prostřednictvím Evy, život prostřednictvím Marie“⁴²

Právem tedy můžeme ve větě: „Blahoslavená, která jsi uvěřila, „hledat *jakoby klíč*, který nám otvírá nejvnitřnější pravdu o Marii: o té, kterou pozdravil anděl při zvěstování jako „plnou milosti“. I když byla jako „plná milosti“ přítomna v Kristově tajemství už od věčnosti, stala se v něm skrze víru přítomnou v každém ohledu svého pozemského putování: „kráčela napřed na cestě víry“. Zároveň zpřítomňoval diskrétně, ale přímo a účinně toto *Kristovo tajemství lidem*. A dělá to dosud. Prostřednictvím Kristova tajemství je také Maria přítomna mezi lidmi. Skrze Syna se vyjasňuje také tajemství Matky.

Hleď, to je tvá matka

20. Lukášovo evangelium nám podává zprávu o události, kdy „jedna žena ze zástupu“ zvolala k Ježíšovi: „Blahoslavený život, který tě nosil, a prsy, které tě kojily!“ (Lk 11,27). Tato slova jsou chválou Marie jako tělesné matky Ježíšovy. Ježíšovu matku snad tato žena osobně neznala. Když totiž Ježíš začínal svou mesiášskou činnost, Maria ho nedoprovázela. Zůstávala nadále v Nazaretě. Mohli bychom říci, že slova neznámé ženy ji jistým způsobem vyvádějí z jejího ústraní.

Těmi slovy problesklo zástupem aspoň na chvíli celé evangelium Ježíšova dětství, v němž je Maria přítomna jako matka, která počala Ježíše ve svém lůně, přivede ho na svět a mateřsky ho kojí: matka-živitelka, kterou má na mysli „žena ze zástupu“. Prostřednictvím tohoto mateřství je Ježíš, *Syn Nejvyššího* (srov. Lk 1,32), *opravdovým lidským synem*. Je „tělem“ jako každý člověk, je „Slovem, které „se stalo tělem“ (srov. Jan 1,14). Je tělem a krví Marie!⁴³

Když neznámá žena takto blahoslavila Kristovu tělesnou matku, odpoví na to Ježíš významně: „Spíše jsou blahoslaveni ti, kdo slyší Boží slovo a zachovávají ho“ (Lk 11,28). Ježíš chce odvést pozornost od mateřství, chápaného jen jako tělesné

³⁹ Srov. 2. vatikánský koncil, DV S.

⁴⁰ O účasti, o „spoluutření“ Mariiňe při Kristově smrti srov. sv. Bernard, In Dominica infra octavam Assumptionis Sermo, 14: S. Bernardi Opera, V, 1968, 273.

⁴¹ Sv. Irenej, Adversus Haereses, III, 22, 4: S. Ch. 211, 438-444; srov. 2. vatikánský koncil, LG 56, pozn. 6.

⁴² Srov. 2. vatikánský koncil, LG 56 a Otcové tam citovaní v pozn. 8 a 9.

⁴³ „Kristus je Pravda v Mariiňe mysli, Kristus je tělo v Mariiňe lůně“: sv. Augustin, Sermo 25 (Sermones inediti), 7: PL 46, 938.

pouto, a zaměřit ji na tajemná duchovní pouta, jaká se vytvářejí slyšením a zachováním Božího slova.

Ještě výrazněji se projevuje toto přenesení do oblasti duchovních hodnot v jiné Ježíšově odpovědi, kterou zapsali všichni synoptikové. Když Ježíšovi ohlásili: „Tvoje matka a příbuzní stojí venku a rádi by tě viděli, „odpověděl: „*Moje matka a moji příbuzní jsou ti, kdo slyší a plní Boží slovo*“ (srov. Lk 8,20n.). To řekl, když „se rozhlédl po těch, kteří seděli dokola kolem něho, „jak čteme u Marka (srov. 3,32-34); podle Matouše (srov. 12,47-49), pak „ukázal rukou na své učedníky“.

Zdá se, že tyto výroky jsou jakoby pokračováním toho, co odpověděl dvanáctiletý Ježíš Marii a Josefovi, když ho po třídním hledání našli v jeruzalémském chrámě.

Nyní Ježíš opustil Nazaret a zahájil svou veřejnou činnost v celé Palestině. *Je už zcela a výlučně, v tom, „co je jeho Otce“* (srov. Lk 2,49). Hlásá jeho království: „Boží království“ a „věci Otce“, které dávají také nový rozměr a nový smysl všemu, co je lidské, a tím také každému lidskému poutu ve vztahu k cílům a úkolům každého člověka. V tomto novém rozměru znamená také pouto „bratrství“ něco jiného než „bratrství podle těla“, tedy vztah, který je založen na společném původu z týchž rodičů. A dokonce i „*mateřství*“ *dostává v rozměru Božího království, ve světle Božího otcovství nový smysl*. Slovy, o kterých referuje Lukáš, učí Ježíš právě tomuto novému smyslu mateřství.

Odtahuje se tím od té, která je jeho rodičkou, jeho tělesnou matkou? Chce ji ponechat ve stínu a ve skrytu, který si sama zvolila? I kdyby se tak mohlo zdát podle znění slov, přece musíme prohlásit, že i to nové a jiné mateřství, o jakém mluví Ježíš učedníkům, se vztahuje zcela zvláštním způsobem právě na ni. Což není Maria první z těch, *kdo Boží slovo slyší a zachovávají*? A nevztahuje se především na ni blahořečení, které pronesl Ježíš jako odpověď na slova neznámé ženy? Beze vší pochyby je Maria hodna tohoto blahořečení již proto, že se stala pro svého syna matkou podle těla, („Blahoslavený život, který tě nosil, a prsy, které tě kojily“) ale také a především proto, že již při zvěstování přijala Boží slovo, že tomu slovu uvěřila, že uposlechla Boha, poněvadž to slovo „uchovávala v srdci a rozvažovala o tom“ (srov. Lk 1,38-45; 2,19.51) a celým svým životem je plnila. Můžeme proto tvrdit, že Ježíšem vyslovené blahořečení přes všechno zdání neodporuje blahořečení, které vyslovila neznámá žena, nýbrž že obojí se setkává v osobě Matky a Panny, která se sama označila za „služebnici Pána“ (Lk 1,38). Je-li pravda, že „ji budou blahoslovit všechna pokolení“ (srov. Lk 1,48), můžeme říci, že ona nejmenovaná žena je první, která nevědomky potvrzuje prorocký verš z Mariina *Magnificat* a sama zahajuje *Magnificat* všech věků.

Když se Maria stala vírou rodičkou Syna, kterého jí dal Otec z moci Ducha svatého při neporušeném panenství, *nalezla a přijala v téže víře jiný rozměr mateřství*, ten, který Ježíš zjevoval svým mesiášským posláním. Můžeme říci, že tento nový rozměr mateřství náležel Kristově matce již od počátku, to znamená od okamžiku početí a narození jejího syna. Od té chvíle byla tou, „která uvěřila“. Ale tou měrou, jakou se před jejíma očima a v její mysli vyjasňovalo synovo poslání, *otvírala* se jako matka stále víc tomu „*novému rozměru mateřství*“, které mělo být jejím údělem po boku syna. Což neřekla na začátku: „Jsem služebnice Páně, ať se mi stane podle tvého slova“ (Lk 1,38)? Ve víře nadále slyšela a rozvažovala slovo, v kterém jí bylo stále průzračnější sebezjevení živého Boha způsobem „přesahujícím všechno poznání“ (Ef 3,19). Matka Maria se takto stala v jistém smyslu „*učednicí*“ svého Syna první, které asi řekl: „Pojď za mnou“, a to ještě dřív, než takto povolal apoštoly nebo kohokoli jiného (srov. Jan 1,43).

21. Obzvlášť výmluvný je z tohoto hlediska text *Janova evangelia*, který nám ukazuje Marii na svatbě v Káně. Maria se zde objevuje jako Ježíšova matka na začátku jeho veřejného vystoupení. „Byla *svatba v galilejské Káně* a byla tam Ježíšova matka. Na tu svatbu byl pozván také Ježíš a jeho učedníci“ (Jan 2,1n.). Jak se zdá, z textu vyplývá, že Ježíš a jeho učedníci byli pozváni na tuto slavnost spolu s Marií, a to kvůli tomu, že tam byla právě ona. Zdá se, že syn byl pozván s ohledem na matku. Další sled událostí, spojených s tímto pozváním, je znám, je to „počátek znamení“ Ježíšo-

vých, čili proměnění vody ve víno, takže evangelista říká: „Tím zjevil [Ježíš] svou slávu, a jeho učedníci v něj uvěřili“ (Jan 2,11).

Maria je přítomna v galilejské Káně jako *Ježíšova matka a přispívá* tak k „počátku znamení“, která zjevují mesiášskou moc jejího syna: „Došlo víno, a proto řekla matka Ježíšova: „Už nemají víno.“ Ježíš jí odpověděl: „Co mi chceš, ženo? Ještě nepřišla má hodina“, (Jan 2,3n.). V Janově evangeliu znamená ona „hodina“ okamžik, stanovený Otcem, kdy Syn dovrší své dílo a má být oslaven (srov. Jan 7,30; 8,20; 12,23.27; 13,1; 17,1; 19,27). Ačkoli Ježíšova odpověď Matce zní zdánlivě jako odmítnutí (což vynikne ještě víc, když má věta ráz oznamovací: „Ještě nepřišla má hodina“), obrátí se Maria přesto na služebníky a řekne jim: „Udělejte všechno, co vám řekne“ (Jan 2,5). Nato přikáže Ježíš služebníkům, aby naplnili džbány vodou, a z vody se stane víno, lepší než bylo víno, které bylo svatebčanům podáváno nejdřív.

Jak hluboká byla shoda mezi Ježíšem a jeho matkou? Jak máme vyzkoumat tajemství jejich vnitřní duchovní jednoty? Avšak sama skutečnost je výmluvná. Je jisté, že se v oné události již dost jasně rýsuje *nový rozměr*, nový smysl *materství Kristovy matky*. Tento nový rozměr má smysl, který není obsažen výhradně v Ježíšových výrociích a v různých událostech, jak o nich referují synoptikové (Lk 11,27n.; 8,19-21; Mt 12,46-50; Mk 3,31-35). V těchto textech je úmyslem Ježíšovým především postavit materství, vyplývající z narození, proti tomu, čím má být „materství“ (tak jako „bratrství“) v rozměru Božího království, ve spásonosném okrsku Božího otcovství. Naproti tomu v Janově popisu v Káně se rýsuje to, čím se konkrétně projevuje toto nové materství duchovní, a ne jenom tělesné. Projevuje se totiž v Mariině *starostlivé péči o lidi*, v tom, jak jim vychází vstříc v celé šíři jejich potřeb a nedostatků. V galilejské Káně se ukázala jen jedna konkrétní stránka lidského nedostatku, zdánlivě jen malá a bezvýznamná („už nemají víno“). Ale má symbolický význam: Ono „vycházení vstříc“ potřebám člověka znamená zároveň, že ho uvádí do zorného úhlu Kristova mesiášského poslání a jeho výkupné moci. Děje se tak zprostředkovaně: Maria se staví mezi svého syna a lidi v situaci jejich nedostatků, potřeb a utrpení. Staví se „*mezi ně*“, to znamená *dělá prostřednici, ne jako cizí osoba, ale ze svého postavení matky*. Je si vědoma, že jako taková může přednášet synovi potřeby lidí, ano více: že má k tomu „právo“. Její prostřednictví má tedy ráz přímluvný. Maria se „přimlouvá“ za lidi. A nejen to: jako matka také *chce, aby se synova mesiášská moc projevila*, totiž jako výkupná síla, která je zaměřena na to, aby přispěla člověku na pomoc v neštěstí, aby ho osvobodila od zla, které v různých formách a v různé míře zatěžuje jeho život. Právě tak mluvil o Mesiáši prorok Izaiáš v proslulém textu, na nějž se odvolal Ježíš před svými krajany v Nazaretě: „Poslal mě, abych přinesl chudým radostnou zvěst, abych vyhlásil zajatým propuštění a slepým navrácení zraku...“ (srov. Lk 4,18).

Jiný základní prvek této mateřské úlohy Mariiny vyjadřují slova, řečená služebníkům: „Udělejte všechno, co vám řekne.“ Kristova matka je před lidmi *tumočnicí Synovy vůle*. Ukazuje, jaké požadavky je třeba splnit, aby se mohla projevit Mesiášova výkupná moc. Na Mariiny přímluvy a pro poslušnost služebníků zahájil Ježíš v Káně „svou hodinu“. V Káně se ukazuje Maria jako osoba *věřící v Ježíše*. Její víra přivolává první „znamení“ a přispěje k probuzení víry učedníků.

22. Můžeme tedy vidět, že v tomto úseku Janova evangelia nalézáme jakoby první záblesk pravdy o Mariině mateřské starostlivosti. Tato pravda nalezla výraz také v *učení posledního koncilu*. Stojí za povšimnutí, jak je tam představován Mariina mateřská úloha v jejím vztahu ke Kristovu prostřednictví. Čteme tam totiž: „Mariina mateřská úloha vůči lidem nikterak nezastiňuje ani nezmenšuje toto jediné prostřednictví Kristovo, nýbrž ukazuje jeho sílu“; neboť „je jenom jediný prostředník mezi Bohem a lidmi: člověk Kristus Ježíš“ (srov. 1 Tim 2,5n.). Tato mateřská úloha vyplývá podle Božího zaslíbení „z nadměrných zásluh Kristových, má základ v jeho činnosti prostředníka, na ní úplně závisí, z ní čerpá veškerou sílu“.⁴⁴ Přesně v tomto smyslu nám skýtá příhoda v galilejské Káně zároveň jakoby *předzvěst Mariina prostřednictví*, které je zcela zaměřeno na Krista a současně směřuje k projevení jeho spasitelné moci.

Z Janova textu vysvítá, že tu jde o zprostředkování mateřské. V souladu s tím, co hlásá koncil: Maria „se stala naší matkou v řádu milosti“. Protože byla podle roz-

⁴⁴ 2. vatikánský koncil, LG 60.

hodnutí Boží prozřetelnosti matkou a živitelkou Vykupitele, byla tak „jedinečným způsobem nad jiné velkodušnou společnicí a pokornou služebnicí Pána... Zcela zvláštním způsobem spolupracovala na díle Spasitelově poslušností, vírou, nadějí a vroucí láskou pro obnovení nadpřirozeného života v duši“.⁴⁵ „Mariino mateřství v plánu milosti trvá neustále od okamžiku souhlasu, ... až do věčného dovršení spásy všech vyvolených.“⁴⁶

23. Úryvek Janova evangelia o příhodě v Káně uvádí Mariinu mateřskou starostlivost na začátku Kristova mesiášského působení. Jiné místo téhož evangelia potvrzuje Mariino mateřství v spasitelném řádu milosti v jeho vrcholném bodě, totiž když se dovršuje Kristova oběť na kříži, jeho velikonoční tajemství. Janův záznam je stručný: „*U Ježíšova kříže stála jeho matka, příbuzná jeho matky Maria Kleofášova a Marie Magdalská. Když Ježíš uviděl svou matku a jak při ní stojí ten učedník, kterého měl rád, řekl matce: „Ženo, to je tvůj syn.“ Potom řekl učedníkovi: „To je tvá matka.“ A od té chvíle si ji ten učedník vzal k sobě*“ (Jan 19,25-27).

Bezesporu se projevuje v této příhodě zvláštní starost syna o matku; kterou zanechával v tak hluboké bolesti. O smyslu této starosti však říká Kristova „závěť na kříži“ ještě mnohem víc: Ježíš zdůrazňuje nové pouto mezi „Matkou“ a „Synem“ a slavnostně prohlašuje celou jeho pravdivost a skutečnost. Třebaže Mariino mateřství, vztahující se na lidi, nabývalo obrysy už dřív, můžeme říci; že nyní je jasně upřesněno a stanoveno. Vysvítá z definitivního naplnění *velikonočního tajemství Vykupitele*. Kristova matka, stojící v přímém dosahu tohoto tajemství, které zahrnuje jednotlivého člověka i všechny lidi, je dána člověku – každému a všem – za matku. Tento člověk pod křížem je Jan, „učedník, kterého měl Ježíš rád“.⁴⁷ Ale ne jenom on sám. Shodně s tradicí neváhá koncil nazývat Marii „*matku Kristovu matkou lidí*“. Neboť „je spojena se všemi lidmi v potomstvu Adamově..., poněvadž svou láskou spolupracovala, aby se zrodili v církvi věřící, kteří jsou údy té hlavy“.⁴⁸

Toto „nové Mariino mateřství“, vzniklé skrze víru, je tedy plodem „*nové*“ lásky, která v ní dozrála pod křížem, a to její účastí na výkupné lásce Synově.

24. Takto se současně ocitáme v samém středu uskutečnění onoho zaslíbení obsaženého v protoevangelii. Pokolení ženy „zasáhne hlavu [hada]“ /srov. Gn 3,15/. Ježíš Kristus totiž přemáhá svou výkupnou smrtí zlo hříchu a smrti v samém kořeni. Je významné, že když se z kříže obrací k matce, nazývá ji „ženou“. Říká jí: „Ženo, to je tvůj syn“ (Jan 19,26). Stejně ji oslovil v Káně (srov. Jan 2,4). Můžeme pochybovat, že zvláště nyní, na Golgotě, proniká tento slovní obrat do hloubi Mariina tajemství a dotýká se *jedinečného postavení, jakého se jí dostává v celém řádu spásy*? Tak učí koncil: „S ní konečně, přeslavnou dcerou Siónu, po dlouhém čekání na splnění zaslíbení přišla plnost času a uskutečňuje se nový plán spásy, když Syn Boží z ní přijal lidskou přirozenost, aby tajemstvími svého těla osvobodil člověka od hříchu.“⁴⁹

Slova, která pronáší Ježíš z kříže, znamenají, že mateřství té, která ho zrodila, bude mít „nové“ pokračování *v církvi a skrze církev*, jež je symbolizována a zastoupena v Janovi. Maria, „plná milosti“ byla uvedena do Kristova tajemství, aby se stala jeho matkou, *svatou Bohorodičkou*, zůstává tímto způsobem prostřednictvím církve přítomna v tomto tajemství jako „žena“, na kterou poukazuje kniha Geneze /3,15/ na začátku dějin spásy, a Zjevení svatého Jana /12,1/ na jejich konci. Podle věčného plánu Boží prozřetelnosti se má Mariino božské mateřství rozšířit na církev, jak naznačují výroky tradice. Podle nich je Mariino mateřství k církvi odleskem a prodloužením jejího mateřství k Božímu Synu.⁵⁰

Již hodina, kdy se rodí církev a předstupuje zcela otevřeně před svět, dává podle koncilu poznat toto trvalé Mariino mateřství: „Poněvadž však Bůh rozhodl, aby

⁴⁵ Tamtéž, 61.

⁴⁶ Tamtéž, 62.

⁴⁷ Jsou známá slova Origenova, který o přítomnosti Marie a Jana na Kalvárii píše takto: „Evangelia jsou prvotiny celého Písma svatého a evangelium Janovo je první mezi evangelií: nikdo by nemohl pochopit jeho smysl, kdyby nepoložil hlavu na Ježíšova prsa a kdyby nedostal od něho Marii za matku.“ Comm. in Evang. Ioann., 1, 6: PG 14, 31; srov. sv. Ambrož, Expos. Evang. sec. Lucam, X, 129-131: CSEL 32/4, 504n.

⁴⁸ 2. vatikánský koncil, LG 53 a 54; tento koncilový text cituje sv. Augustina, De Sancta Virginitate, 6: PL 40, 399.

⁴⁹ 2. vatikánský koncil, LG 55.

⁵⁰ Srov. sv. Lev Veliký, Tractatus 26 de Natale Domini, 2: CCL 138, 126.

tajemství lidské spásy nebylo slavnostně zjeveno dříve, než sešle Kristem příslibeného Ducha svatého, vidíme apoštoly přede dnem letnic, jak „jednomyslně setrvávají v modlitbách spolu s ženami, Ježíšovou matkou Marií a s jeho příbuznými (Sk 1,14)“. Maria též prosí ve svých modlitbách o „dar Ducha svatého, který ji zastíní už při zvěstování“.⁵¹

V plánu spásy, který se naplňuje působením Ducha svatého, tedy jedinečným způsobem spolu souvisejí okamžik vtělení Slova s okamžikem zrození církve. Osobou, která spojuje obě události, je Maria: *Maria v Nazaretě* a *Maria v letnicovém večeřadle*. V obojím případě její nenápadná, ale výmluvná přítomnost odkazuje na cestu „zrození z Ducha“. Ta, která je v Kristově tajemství přítomna jako matka, získává takto – z vůle Syna a působením Ducha svatého – místo i v tajemství církve. Také v církvi je to nadále přítomnost mateřská, jak potvrzují slova, vyřčená na kříži: „Ženo, to je tvůj syn... To je tvá matka.“

Bohorodička uprostřed putující církve

Církev – Boží lid v dějinách národů

25. „Církev „postupuje při svém putování v čase.mezi pronásledováními ze strany světa a mezi útěchami od Boha“⁵² a hlásá Pánův kříž a jeho smrt, „dokud on nepřijde“ (srov. 1 Kor 11,26).“⁵³ „Jako Izrael podle těla byl už za svého putování pouští nazýván Boží církví (srov. 2 Ezd 13,1; Nm 20,4; Dt 23,1n.), tak také nový Izrael... je nazýván Kristovou církví (srov. Mt 16,18). On ji totiž získal svou Krví. (srov. Sk 20,28), naplnil ji svým Duchem a opatřil ji prostředky umožňující její viditelnou a společenskou jednotu. Bůh svolal shromáždění těch, *kdo s vírou vzhlíží k Ježíši* jako k původci spásy a zdroji jednoty a pokoje, a ustavil církev, aby byla pro všechny společně a pro každého zvlášť viditelnou svátostí této spásonosné jednoty.“⁵⁴

Druhý vatikánský koncil mluví o putující církvi, při čemž ji přirovnává k izraelskému lidu Starého zákona, putujícímu pouští. Takové putování se tedy projevuje i *navenek* a je viditelné v čase a prostoru, v němž se dějinně uskutečňuje. Církev „se má šířit po všech krajinách a vstupuje do dějin lidstva; zároveň však přesahuje hranice národů v čase i prostoru“⁵⁵ Základní ráz *putování církve však je vnitřní*, je to *pouť ve víře, v síle „zmrtvýchvstalého Pána“*⁵⁶ putování v Duchu svatém, který je dán církvi jako neviditelný Utěšitel „Parakletos“ (srov. Jan 14,26; 15,26; 16,7): „Na své cestě pokušeními a těžkostmi je [církev] posilována silou Boží milosti, kterou jí Pán přislíbil, ...aby se nepřestala působením Ducha svatého obnovovat, dokud cestou s křížem nedojde ke světlu, které nezapadá.“⁵⁷

Když se církev při tomto putování ubírá prostorem a časem, a ještě víc dějinami lidských duší, je *Maria přítomna* jako ta, která je „blahoslavená, protože uvěřila“, jako ta, která „kráčela napřed cestou víry“, na níž má jako žádný jiný člověk účast na Kristově tajemství. Koncil dále učí: „Maria, která vstoupila hluboko pronikla do dějin spásy jistým způsobem v sobě spojuje a vyzařuje největší skutečnosti víry.“⁵⁸ Uprostřed všech věřících je jakoby „*zrcadlem*“, v kterém se nejhlubším a nejzářivějším způsobem odráží „velké skutky Boží“ (Sk 2,11).

26. Církev, vybudovaná Kristem na apoštolech, si tyto „velké skutky Boží“ plně uvědomila o *letnicích*, když všichni shromáždění ve večeřadle „byli naplnění Duchem svatým a začali mluvit cizími jazyky, jak jim Duch vnukal“ (Sk 2,4). V této chvíli začíná také cesta víry, *putování církve* dějinami lidí a národů. Víme, že na počátku této cesty

⁵¹ 2. vatikánský koncil, LG 59.

⁵² Sv. Augustin, De Civitate Dei, XVIII, 51, 2: CCL 48, 650.

⁵³ 2. vatikánský koncil, LG 8.

⁵⁴ Tamtéž, 9.

⁵⁵ Tamtéž, 9.

⁵⁶ Tamtéž, 8.

⁵⁷ Tamtéž, 9.

⁵⁸ Tamtéž, 65.

je přítomna Maria. Spolu s apoštoly ve večeradle „svými modlitbami vyprošuje dar Ducha svatého“.⁵⁹

Její cesta víry je v jistém smyslu delší. Duch svatý na ni sestoupil již dříve. Při *zvěstování* se stala jeho dokonalou snoubenkou, protože přijala slovo živého Boha; rozumem a vůlí se plně podřídila zjevujícímu Bohu a ochotně projevila souhlas s jeho zjevením. „Ano, v „poslušnosti víry“ se zcela a úplně odevzdala Bohu⁶⁰, a proto odpověděla andělovi: „Jsem služebnice Páně, ať se mi stane podle tvého slova!“ Poutí víry Panny Marie, kterou vidíme na modlitbách ve večeradle, je tedy delší než cesta ostatních, kdo tam byli shromážděni. Maria je na té cestě „předchází“, jistým způsobem „jde před nimi“.⁶¹ *Letnicová událost* v Jeruzalémě byla připravena nejen křížem, ale i *okamžikem zvěstování* v Nazaretě. Ve večeradle se střetává Mariino putování s cestou víry církve. Jakým způsobem?

Z těch, kdo ve večeradle setrvali na modlitbách a připravovali se „vytáhnout do celého světa“, až přijmou Ducha svatého, *Ježíš* od začátku svého poslání některé postupně *povolával*. Jedenáct z nich *ustanovil za apoštoly* a jim předal poslání, které sám obdržel od Otce: „Jako Otec poslal mne, tak i já posílám vás“ (Jan 20,21). To řekl apoštolům po zmrtvýchvstání. Čtyřicet dní nato, před svým návratem k Otci, dodal: „Až na vás sestoupí Duch svatý..., *budete mými svědky*... až na konec země“ (Sk 1,8). Toto poslání se začíná plnit v okamžiku, kdy apoštolové vyšli z jeruzalémského večeradla. Církev se rodí a roste prostřednictvím svědectví, které vydávají Petr a apoštolové o Kristu, ukřižovaném a zmrtvýchvstalém (srov. Sk 2,31-34; 3,15-18; 4,10-12; 5,30-32).

Maria neobdržela toto apoštolské poslání přímo. Nebyla mezi těmi, které Ježíš rozeslal s tímto posláním do celého světa, aby „získali za učedníky všechny národy“ (srov. Mt 28,19). Avšak ve večeradle, kde se apoštolové připravovali převzít toto poslání s příchodem Ducha pravdy, byla Maria s nimi. „Setrvali v modlitbách spolu... s Ježíšovou matkou Marií“ (Sk 1,13n.), to znamená s matkou ukřižovaného a zmrtvýchvstalého Krista. A první jádro těch, kteří ve světle víry hleděli „na Ježíše, původce spásy“⁶², bylo si vědomo, že Ježíš je syn Mariin a ona jeho matka. A jako taková byla od okamžiku početí a narození *zvláštní svědkyní Ježíšova tajemství*: toho tajemství, které se projevilo a potvrdilo před jejich zrakem na kříži a při zmrtvýchvstání. Církev tedy „pohlížela“ na Marii od první chvíle prostřednictvím Ježíše, tak jako „pohlížela“ na Ježíše prostřednictvím Marie. Maria byla pro tehdejší církev a zůstane navždy výjimečnou svědkyní Ježíšových dětských let a jeho skrytého života v Nazaretě, kdy „*všechno uchovávala v srdci a rozvažovala o tom*“ (Lk 2,51).

Pro tehdejší církev jako pro církev všech dob byla a zůstane Maria především ta, která „je blahoslavená, protože uvěřila“: *uvěřila jako první*. Od chvíle zvěstování a početí, od chvíle narození v betlémském chlévě následovala Ježíše krok za krokem na své mateřské pouti víry. Následovala ho po všechna léta jeho skrytého života v Nazaretě, následovala ho také v době vnějšího odloučení, když začal „konat a učit“ mezi Izraelem (srov. Sk 1,1). Následovala ho především při hrozném zkušeni na Golgotě. Nyní, kdy Maria u zrodu církve dlí s apoštoly v jeruzalémském večeradle, se *potvrzuje její víra, zrozená ze slov zvěstování*. Anděl jí tenkrát řekl: „Počneš a porodíš syna a dáš mu jméno Ježíš. Bude veliký... bude kralovat nad Jakubovým rodem navěky a jeho království nebude mít konce.“ Nedávné události na Kalvárii zatemnily tento příslib. A přece ani pod křížem neztratila Maria víru. Pořád ještě to byla ta, která podobně jako Abrahám věřila a doufala, ačkoli „už nebylo naděje“ (Řím 4,18). A hle, po zmrtvýchvstání odhalila naděje svou pravou tvář a *zaslíbení se začalo stávat skutečností*. Vždyť Ježíš řekl apoštolům před svým odchodem k Otci: „Jděte tedy, získejte za učedníky všechny národy“ a buďte jisti, že „já jsem s vámi po všechny dny až do konce světa“ (srov. Mt 28,19n.). Tak mluví ten, který se projevil svým zmrtvýchvstáním jako vítěz nad smrtí, jako vládce říše, která podle andělovy předpovědi „nebude mít konce“ (srov. Lk 1,33).

⁵⁹ Tamtéž, 59.

⁶⁰ Srov. 2. vatikánský koncil, DV 5.

⁶¹ Srov. 2. vatikánský koncil, LG 63.

⁶² Srov. tamtéž, 9.

27. Nyní u zrodu církve, na začátku její dlouhé pouti víry, začínající letnicemi v Jeruzalémě, byla Maria pohromadě se všemi, kdo tvořili zárodek „nového Izraele“. Byla přítomna jako mimořádná svědkyně Kristova tajemství. A církev setrvává na modlitbě spolu s ní a současně „se na ni dívá ve světle Slova, které se stalo člověkem“. Tak tomu bylo vždy. Když totiž církev „vniká“ stále hlouběji „do nejvyššího tajemství vtělení“, myslí přitom s hlubokou úctou a zbožností také na Kristovu matku.⁶³ Maria patří nerozlučně ke Kristovu tajemství církve, a to od začátku, ode dne jejího zrození. U základů všeho, čím církev od začátku je a čím nepřetržitě musí být, od pokolení do pokolení mezi všemi národy na zemi je přítomna ta, „která uvěřila, že se splní to, co jí bylo řečeno od Pána“ (Lk 1,45). Právě tato Mariina víra, která je mezníkem nové a věčné smlouvy Boha s lidstvem v Ježíši Kristu, tato *hrdinná víra Mariina „předchází“* apoštolské svědectví církve a zůstává stále v srdci církve, skrytá jako zvlášť cenný odkaz Božího sebezjevení. Všichni, kdo od pokolení do pokolení přijímají apoštolské svědectví církve, mají na tomto tajuplném odkazu podíl a mají v *určitém smyslu účast na Mariině víře*.

Alžbětina slova: „Blahoslavená, která jsi uvěřila“ doprovázejí tedy Marii i nadále, i o letnicích; doprovázejí ji od pokolení do pokolení, všude tam, kam se šíří apoštolským svědectvím a službou církve poznání Kristova tajemství spásy. Tímto způsobem se plní proroctví, vyslovené v Magnificat: „*Od této chvíle mě budou blahoslavít všechna pokolení*, že mi učinil veliké věci ten, který je mocný. Jeho jméno je svaté“ (Lk 1,48n.). Poznání Kristových tajemství vede opravdu k chvále jeho Matky ve formě zvláštní úcty k Bohorodičce, *Theotókon*. V této úctě je však vždycky zahrnuta chvála její víry. Nazaretská Panna se totiž podle slov Alžběty stala blahoslavenou především pro tuto víru. Proto ti, kdo mezi různými pokoleními a národy na zemi po celé generace věří v tajemství Krista, vtěleného Slova a Vykupitele světa, nejen se utkají s úctou k Marii a jdou s důvěrou k ní jako ke své Matce, nýbrž zároveň *hledají v její víře oporu pro víru svou*. A právě tato živá účast na Mariině míře má rozhodující význam pro její zvláštní přítomnost v putování církve jako nového Božího lidu na celé zemi.

28. Koncil o tom učí: „Maria... vstoupila hluboko do dějin spásy“, proto „když je oslavována a uctívána, volá věřící k svému Synu a k jeho oběti i k lásce k Otci“.⁶⁴ Proto je jistým způsobem Mariina víra na základě apoštolského svědectví církve neustále vírou putujícího Božího lidu: vírou osob a obcí, kruhů a společenství, a konečně rozmanitých církevních skupin. Je to víra, která je zprostředkována jak rozumem, tak srdcem. Nalézáme ji nebo ji získáváme vždy znovu modlitbou. „Proto také při své apoštolské práci *vzhlíží církev oprávněně k Marii, která zrodila Krista*, který byl počat z Ducha svatého a narodil se z Panny, aby tak prostřednictvím církve se mohl *zrodit a růst též v srdcích věřících*“.⁶⁵

Dnes, kdy se blížíme na této pouti víry ke konci druhého křesťanského tisíciletí, chce církev prostřednictvím učení 2. vatikánského koncilu upozornit na to, jak vidí samu sebe „jako jediný Boží lid“, který „je přítomen ve všech národech země“; připomíná pravdu, podle níž všichni věřící, třebaže jsou „rozptýleni po světě; jsou totiž ve spojení s ostatními v Duchu svatém“.⁶⁶ Můžeme říci, že se v této jednotě ustavičně uskutečňuje letnicové tajemství. Současně setrvávají apoštolové a učedníci Pána mezi všemi národy na zemi „na modlitbách spolu... *s Ježíšovou matkou Marií*“ (srov. Sk 1,14). Zatímco od pokolení do pokolení jsou „znamením království“, které není z tohoto světa, uvědomují si také, že musí uprostřed tohoto světa „*shromažďovat s Králem*, jemuž všechny národy byly dány jako dědictví (srov. Ž 2,8)“.⁶⁷ Neboť jemu dal Otec „trůn jeho předka Davida“ a on též „bude vládnout nad Jakubovým rodem navěky a jeho království nebude mít konce“.

V tomto očekávání a s toutéž vírou, jaká učinila Marii blahoslavenou zvláště od chvíle zvěstování, je Maria přítomna v působení církve, která *uvádí království jejího Syna do světa*.⁶⁸ Tato Mariina přítomnost se v naší době stejně jako v celých ději-

⁶³ Srov. tamtéž, 65.

⁶⁴ Srov. tamtéž, 65.

⁶⁵ Tamtéž, 65.

⁶⁶ Srov. tamtéž, 13.

⁶⁷ Srov. tamtéž, 13.

⁶⁸ Srov. tamtéž, 13.

nách církve vyjadřuje mnoha způsoby. Má také mnohostranné pole působnosti skrze víru a zbožnost jednotlivých věřících, skrze tradice křesťanských rodin neboli „domácích církví“, farních nebo misijních obcí, řeholních společností, diecézí, skrze přitažlivost a daleko vyzařující sílu velkých svatých; v kterých nejen jednotlivci nebo místní skupiny, nýbrž někdy celé národy a kontinenty hledají setkání s matkou Pána, s tou, která je blahoslavená, protože uvěřila, která je první mezi věřícími, a proto se stala Matkou Emanuela. Takový je hlas palestinské země, duchovní vlasti všech křesťanů, protože je to rodná zem Spasitele světa a jeho Matky. Takový je hlas tolika chrámů, které postavila během staletí křesťanská víra v Římě a v celém světě. To je také poselství míst, jako je Guadeloupe, Lourdes, Fatima a jiných, rozestavěných v rozličných zemích. A nemohu nezpomenout, že je mezi nimi také Jasna Góra v mé vlasti! Mohli bychom mluvit o zvláštním „zeměpisu“ víry a mariánské zbožnosti, jež objímá všechna tato místa zvláštního putování Božího lidu, který hledá setkání s Bohorodičkou, aby v mateřské přítomnosti „té, která uvěřila“ posílil svou vlastní víru. V *Mariině víře* se přece už při zvěstování a potom definitivně pod křížem na Golgotě znovu otevřel ze strany člověka *vnitřní prostor*, v kterém nás věčný Otec může naplnit „veškerým duchovním požehnáním“: proto nové a věčné smlouvy.⁶⁹ Tento prostor existuje dále v církvi, která je v Kristu „jako svátost neboli znamení a nástroj niterného spojení s Bohem a jednoty celého lidského pokolení“.⁷⁰

V téže víře, kterou Maria vyznala při zvěstování jako „služebnice Páně“ a v které ustavičně „předchází“ putující Boží lid na celé zemi, církev „vytrvale usiluje, aby celé lidstvo... bylo přetvořeno pod vládou Krista Hlavy a v jednotě jeho Ducha“.⁷¹

Putování církve a jednota všech křesťanů

29. „Duch ve všech Kristových učednících vzbuzuje touhu a úsilí, aby se pokojně, způsobem stanoveným od Krista, *sjednotili* v jednom stádu *pod jedním Pastýřem*.“⁷² Pouť církve se vyznačuje zvláště v naší době ekumenismem. Křesťané hledají cesty, aby znovu nastolili jednotu, o kterou prosil Kristus Otce pro své učedníky v den před svým utrpením: „*At' všichni jsou jedno*. Jako ty, Otče, ve mně a já v tobě, tak i oni at' jsou v nás, aby svět uvěřil, že ty jsi mě poslal“ (Jan 17,21). Jednota Kristových učedníků je tedy veliké znamení, jež má vzbudit víru světa, zatímco jejich rozdělení je pohoršením.⁷³

Ekumenické hnutí, opírající se o jasné a v celém světě rozšířené uvědomění, že jednota všech křesťanů se naléhavě musí uskutečnit, našlo ze strany katolické církve rozhodující výraz v díle 2. vatikánského koncilu: křesťané mají v sobě a v každém svém společenství prohlubovat „poslušnost víry“, jejímž prvním a nejzářivějším příkladem je Maria. A protože „září... před Božím lidem při jeho putování... jako znamení čisté naděje a útěchy, „je „pro posvátný sněm zdrojem velké radosti a posily, že ani mezi odloučenými bratry nechybějí ti, kteří vzdávají Matce Pána a Spasitele náležitou úctu, a to hlavně u východních křesťanů“.⁷⁴

30. Křesťané vědí, že jenom tehdy doopravdy znovu najdou jednotu, když bude opřena o jednotu víry. Přitom si musí oni sami vyřešit závažné rozpory, týkající se učení o tajemství a poslání církve a mnohdy i o „úkol Mariině v díle spásy“⁷⁵, které vede katolická církev s jinými církvemi a církevními společenstvími na Západě,⁷⁶ soustřeďují se stále víc na *oba tyto nerozlučně spojené aspekty* jediného tajemství spásy. Když tajemství vtěleného Slova nám dává poznat také tajemství božského mateřství a když rozjímání o Boží Matce nás vede k hlubšímu porozumění tajemství vtělení, pak je třeba prohlásit totéž o tajemství církve a o úloze Mariině v díle spásy. Když křesťané, toužící – podle rady své Matky – dělat to, co jim říká Ježíš (srov. Jan

⁶⁹ Srov. Římský misál, slova při proměnění vína v eucharistické modlitbě.

⁷⁰ 2. vatikánský koncil, LG 1.

⁷¹ Tamtéž, 13.

⁷² Tamtéž, 15.

⁷³ Srov. 2. vatikánský koncil, UR 1.

⁷⁴ 2. vatikánský koncil, LG 68, 69. O blahoslavené Panně Marii, která podpirá jednotu křesťanů, a o úctě Mariině na Východě, srov. Lev XIII, encyklika *Adiutricem populi* (5.9.1895): *Acta Leonis*, XV, 300-312.

⁷⁵ Srov. 2. vatikánský koncil, UR 20.

⁷⁶ Srov. tamtéž, 19.

2,5), hledají hlubší pochopení obojího a snaží se objasnit jedno tajemství pomocí druhého, budou moci společně pokročit na této „cestě víry“. Na této cestě sama Maria slouží jako příklad: má vést křesťany k jednotě, jakou chtěl jejich jediný Pán a po jaké vroucně touží ti, kdo pozorně naslouchají, „co říká Duch církevním obcím“ (srov. Zj 2,7.11.17). Je tedy velmi žádoucí, aby se tyto církve a tato církevní společenství shodla v základních bodech křesťanské víry s katolickou církví, i pokud se týká Panny Marie. Oni ji totiž uznávají za matku Pána a jsou přesvědčeni, že to patří k naší víře v Krista, skutečného Boha a skutečného člověka. Hledí na ni, jak pod křížem přijímá milovaného učedníka za svého syna a on zase přijímá ji za matku.

Proč bychom tedy neměli na ni pohlížet všichni společně jako na *svou společnou matku*, která se modlí o jednotu Boží rodiny a která jde přede všemi v čele dlouhého průvodu svědků víry v jediného Pána, který je Boží Syn a skrze Ducha svatého byl počat v jejím panenském lůně?

31. Kromě toho bych chtěl podtrhnout, že katolická církev, pravoslavná církev a starobylé církve východní dobře vědí, jak hluboce jsou spojeny v lásce a úctě k *Theotókon*, k Bohorodičce. Nejen, že „základní dogmata křesťanské víry o Trojici a o Božím Slovu, které přijalo tělo z Panny Marie“, byla „definována na ekumenických koncilech, konaných na Východě“⁷⁷, ale i ve své liturgii „velebí východní křesťané překrásnými hymny Marii, vždy Pannu..., a přesvatou Bohorodičku“.⁷⁸

Bratři těchto církví prožili těžké události, ale vždycky byly jejich dějiny prodychnuty vroucí touhou po křesťanském angažování a po apoštolském vyzařování, i když často za krvavých pronásledování. Jsou to dějiny věrnosti Pánu, opravdové „putování ve víře“, napříč místy a dobami, během kterých východní křesťané pohlíželi s bezmeznou důvěrou na Marii, oslavovali ji zpěvy a nepřetržitě ji vzývali modlitbami. V trudných chvílích své těžké křesťanské existence „se utíkali pod její ochranu“.⁷⁹ Byli si vědomi, že v ní mají účinnou pomocnici. Církve, které se hlásí k učení efezského koncilu, nazývají Pannu „pravou matkou Boha. Neboť náš Pán Ježíš Kristus, jako Bůh zrozený z Otce přede všemi věky, se jako týž v posledních dnech narodil pro nás a pro naši spásu z Panny Marie, Boží Rodičky“.⁸⁰

Když řečtí Otcové a byzantská tradice uvažovali o svaté Panně ve světle Slova, jež se stalo tělem, snažili se vniknout do hlubin duchovního pouta, které váže Marii jako Matku Boží s Kristem a s církví. Panna Maria zůstává v celém okruhu tajemství spásy stále přítomna.

Koptická a etiopská tradice byly svatým Cyrilem Alexandrijským uvedeny do tohoto pohledu na Mariino tajemství a slavily je květnatými básnickými výtvory.⁸¹ Svatý Efrém Syrský, nazývaný „citerou Ducha svatého“, neúnavně opěvoval svým básnickým uměním Marii a vtiskl dodnes živou pečeť celé tradici syrské církve.⁸² V chvalo zpěvu na „Theotókon“ vystihuje svatý Řehoř z Nareku; jedna z nejslavnějších postav Arménie; v mocném básnickém vznětu různá hlediska tajemství vtělení, a každé z nich je mu příležitostí, aby opěvoval a velebil neobyčejnou důstojnost a skvělou krásu Panny Marie, Matky vtěleného Slova.⁸³

Není proto divu, že Maria zaujímá v liturgii starých východních církví přednostní místo, které je vyjádřeno nesrovnatelným bohatstvím svátků a hymnů.

32. V byzantské liturgii je ve všech liturgických hodinkách spojovaná chvála Matky s chválou Syna a s chválou, která se vznáší prostřednictvím Syna v Duchu svatém k Otci. V anafoře neboli eucharistické modlitbě sv. Jana Zlatoústého opěvují shromáždění věřící hned po epiklezi Matku Boží těmito slovy: „Vpravdě je vhodné a spravedlivé velebit, Boží rodičko, tebe, vždy slavnou a zcela čistou Matku našeho Boha. Oslavujeme tě, ctihodnější nad cheruby a nesrovnatelně slavnější nad serafy. Neboť tys

⁷⁷ Tamtéž, 14.

⁷⁸ Tamtéž, 15.

⁷⁹ Srov. 2. vatikánský koncil, LG 66.

⁸⁰ Koncil chalcedonský, *Definitio fidei*: Conciliorum Oecumenicorum Decreta, Bologna 1973, 86 (DS 301).

⁸¹ Srov. *Weddāsē Māryām* (Chvály Marie), které jsou pokračováním Etiopského žaltáře a obsahují hymny a modlitby k Marii na každý den v týdnu. Srov. též *Matshafa Kidāna Mehrat* (Kniha smlouvy milosrdenství); je třeba zdůraznit, jak velmi je uctívána Maria v etiopské hymnologii a liturgii.

⁸² Srov. sv. Efrém, *Hymn. de Nativitate*: *Scriptores Syri*, 82, CSCO, 186.

⁸³ Srov. sv. Řehoř z Nareku, *Kniha modliteb*, S. Ch., 78, 160-163; 428-432.

přinesla na svět Boha-Slovo a neztratila přitom panenství. Tys opravdu Bohorodička, tebe velebíme.“

Tyto chvály, které se vznášejí k Marii při každém slavení eucharistické liturgie, utvářely víru, zbožnost a život modlitby věřících. Během staletí pronikly celou jejich spiritualitu a oživovaly v nich hlubokou úctu k „nejsvětější Bohorodičce“.

33. Letos uplyne 1200 let od 2. ekumenického koncilu v Niceji (787). Při něm bylo na závěr známého sporu o úctě k náboženským obrazům definováno, že podle učení Otců a univerzální církevní tradice mohou se dávat věřícím k uctívání spolu se svatým křížem také obrazy Matky Boží, andělů a svatých v kostelích i v domech a podél cest.⁸⁴ Tento zvyk se udržel na celém Východě i na Západě. Obrazy Panny Marie mají v kostelích a domech čestné místo. Maria na nich bývá zobrazována jako Boží trůn, který nese Pána a podává ho lidem (*Theotókos*), nebo jako cesta, která vede ke Kristu a poukazuje na něho (*Odigitria*) nebo jako modlící se a orodující a jako znamení Boží přítomnosti na pouti věřících až ke dni Pánovu (*Deisis*) nebo jako Ochránkyně, která prostírá svůj plášť nad národy (*Pokrov*) nebo jako milosrdná a něžná Panna (*Eleousa*). Obyčejně bývá zobrazována spolu se Synem, s dítětem Ježíšem v náručí. Vždyť vztah k Synovi je oslavou Matky. Někdy ho něžně objímá (*Glykofiloussa*), jindy je posvátná a zdá se ponořena do kontempace na toho, který je Pánem dějin.⁸⁵

Je na místě rovněž připomenout ikonu Matky Boží Vladimírské, která vždycky doprovázela pouť víry národů staré Rusi. Blíží se 1000. výročí pokřesťanství oněch ušlechtilých krajin: země prostých lidí, myslitelů a svatých. Ikony jsou ještě dnes uctívány pod různými názvy na území Ukrajiny, Bílé Rusi a Ruska. Svědčí o víře a duchu modlitby tohoto lidu, který má cit pro přítomnost a ochranu Bohorodičky. Nejsvětější Panna na nich září jako odlesk Boží krásy, jako příbytek Věčné moudrosti, jako modlící se postava, vzor kontempace, jako obraz slávy: ta, která již za svého pozemského života měla duchovní moudrost, nepřístupnou lidskému rozumu, a která vírou dosáhla nejvyššího stupně poznání. Také vzpomínám na obraz Panny ve večeradle, modlící se s apoštoly v očekávání Ducha svatého: nemohl by být znamením naděje pro všechny, kdo touží prohloubit svou poslušnost víry v bratrském dialogu?

34. Tak hojné bohatství chvály jako bylo nashromážděno v různých formách církevní tradice, mohlo by nám pomoci, aby církev začala znovu dýchat naplno „oběma plíci“: Východu a Západu. Jak jsem už mnohokrát zdůraznil, je toto dnes nutnější než kdy jindy. Účinně by to přispělo k tomu, aby dialog, který probíhá mezi katolickou církví a jinými církvemi a církevními společenstvími na Západě, pokročil kupředu.⁸⁶ Díky tomu by mohla putující církev také dokonaleji zpívat a prožívat své „Magnificat“.

„Magnificat“ putující církve

35. V nynějším úseku svého putování se církev snaží znovu nastolit jednotu Kristových vyznavačů, ztracenou v průběhu staletí. Tím chce dokázat poslušnost k svému Pánu, který se za tuto jednotu modlil v předvečer svého umučení. Zatím církev prochází „při svém putování... a hlásá kříž Páně a jeho smrt, dokud on nepřijde“.⁸⁷ „Na své cestě pokušeními a těžkostmi je [církev] posilována silou Boží milosti, kterou jí Pán přislíbil, aby ze slabosti těla neochabla v dokonalé věrnosti, nýbrž zůstala důstojnou snoubenkou svého Pána, a aby se nepřestala působením Ducha svatého obnovovat, dokud cestou kříže nedojde ke světlu, které nezapadá“.⁸⁸

Na této cestě víry Božího lidu k světlu jej panenská Bohorodička neustále doprovází. Svědčí o tom zvláštním způsobem *chvalozpěv „Magnificat“*, který vytryskl z hloubi Mariiny víry při její návštěvě u Alžběty a nepřetržitě zaznívá po celé věky v

⁸⁴ Srov. 2. nicejský koncil: Conciliorum Oecumenicorum Decreta, Bologna 1973, 135-138 (DS 600-609).

⁸⁵ Srov. 2. vatikánský koncil, LG 59.

⁸⁶ Srov. 2. vatikánský koncil, UR 19.

⁸⁷ 2. vatikánský koncil, LG 8.

⁸⁸ Tamtéž, 9.

srdci církve. Svědčí o tom jeho každodenní opakování v liturgii nešpor a při tolika jiných příležitostech osobní a společné zbožnosti.

„Velebí má duše Hospodina
a můj duch jásá v Bohu, mém spasiteli,
neboť shlédl na svou nepatrnou služebnici.
Od této chvíle mě budou blahoslavít všechna pokolení,
že mi učinil veliké věci ten, který je mocný.
Jeho jméno je svaté
a jeho milosrdenství trvá od pokolení do pokolení
k těm, kdo se ho bojí.
Mocně zasáhl svým ramenem,
rozptýlil ty, kdo v srdci smýšlejí pyšně.
Mocné sesadil z trůnu
a ponížené povýšil,
hladové nasýtil dobrými věcmi
a bohaté propustil s prázdnou.
Ujal se svého služebníka Izraele,
pamatoval na své milosrdenství,
jak slíbil našim předkům,
Abrahámovi a jeho potomkům navěky“ (Lk 1,46-55).

36. Když Alžběta pozdravila svou mladou příbuznou, která k ní přišla z Nazareta, odpověděla Maria tímto *hymnem „Magnificat“*. Předtím Alžběta ve svém pozdravu dvakrát nazvala Marii blahoslavenou pro „plod jejího života“ a potom pro její víru (srov. Lk 1,42.45). Toto dvojí blahoslavení se vztahovalo bezprostředně na okamžik zvěstování. Nyní, při návštěvě, když Alžbětin pozdrav vydává svědectví oné vrcholné chvíli, projeví se Mariina víra znovu a novým způsobem se vyjádří. Co zůstalo při zvěstování ukryto v hloubi „poslušnosti víry“ (srov. Řím 1,5), vzplane nyní jasným, oživujícím plamenem ducha. Slova, která Maria použije na prahu Alžbětina domu, jsou *vnuknutým vyznáním této její víry*. Přitom se její *odpověď na slovo zjevení* vyjadřuje zbožným a básnickým vzletem celé její lidské bytosti k Bohu. V jejích slovech, která jsou tak prostá a zároveň cele inspirovaná posvátnými texty izraelského národa⁸⁹, se zračí hluboký osobní zážitek Mariin, extáze jejího srdce. Vyzařuje z nich paprsek božského tajemství, sláva nevypověditelné Boží svatosti, *věčná láska, která vstupuje jako neodolatelný dar do dějin člověka*.

Maria má jako první účast na tomto novém zjevení Boha a na jeho novém „sebedarování“, jež je s ním spojeno. Proto zvolá: „Učinil mi veliké věci ten, který je mocný, jeho jméno je svaté.“ V jejích slovech se ozývá duchovní radost, jakou lze v jistém smyslu stěží vypovědět: „Můj duch jásá v Bohu, mém spasiteli.“ Neboť „nejhlubší pravda, která se odhaluje tímto zjevením o Bohu i o spáse člověka, nám září v Kristu, který je prostředníkem a zároveň plností celého zjevení“⁹⁰ Maria vzrušeně a plna údivu vyznává, že se octla v *nejvnitřnějším středu této Kristovy plnosti*. Je si vědoma, že se na ní naplňuje zaslíbení, dané předkům, a především „Abrahámovi a jeho potomkům navěky“ (Lk 1,55); že se tedy v ní jako v Kristové matce sbíhá celý řád spásy, v němž se „od pokolení do pokolení“ zjevuje ten, který jako Bůh úmluvy „pamatuje na své milosrdenství“.

37. Církev, která od začátku připodobňuje svou pozemskou cestu cestě Bohorodičky, pronáší podle jejího příkladu stále znovu slova „Magnificat“. Z hluboké víry svaté Panny při zvěstování anděla a při návštěvě u Alžběty čerpá církev pravdu o Bohu úmluvy, který je všemohoucí a koná „veliké věci“ na člověku. Neboť „jeho jméno je svaté“. V „Magnificat“ vidí, že hřích, který stojí na začátku pozemských dějin člověka, muže a ženy, hřích nevěry, nedůvěry k Bohu, je v samém kořeni přemožen. Proti „podezření“, které kdysi naočkoval „otec lži“ do srdce první ženy Evy, hlásá Maria,

⁸⁹ Jak známo, slova „Magnificat“ obsahují četné citáty ze Starého zákona nebo na něj navazují.

⁹⁰ 2. vatikánský koncil, DV 2.

tradicí nazývána často „novou Evou“⁹¹ a pravou „Matkou živých“⁹², důrazně *nezkalenou pravdu o Bohu*: o Bohu svatém a všemohoucím, který je od začátku *pramenem všech štědrých darů*, který „učinil veliké věci“. Tvůrčím úkonem daruje Bůh existenci všemu, co existuje. Když tvoří člověka, dává mu zvláštní důstojnost, aby byl mezi ostatními tvory jeho obrazem a byl mu podobný. Ani hřích člověka neodradí Boha od jeho spásonosné vůle k darování. *Bůh daruje sám sebe ve svém Synu*: Tak „miloval svět, že dal svého jednorozeného Syna“ (Jan 3,16). Maria je první svědkyní této úžasné pravdy, která se plně rozvine činy a slovy (srov. Sk 1,1), vším, co její Syn konal a čemu učil a co bylo definitivně stvrzeno jeho křížem a zmrtvýchvstáním.

Církev, která s Marií neúnavně opakuje „v pokušeních a těžkostech“ slova „Magnificat“, se posiluje mocnou pravdou o Bohu, jak byla tehdy oznámena s tak úžasnou prostotou, a touží zároveň *osvítit touto pravdou o Bohu* svízelné a často spleťité cesty pozemské existence lidí. Pouť církve ke konci druhého křesťanského tisíciletí vyžaduje nové úsilí o plnění jejího poslání. Církev jde za tím, který o sobě řekl: „Duch Páně mě poslal, abych přinesl chudým radostnou zvěst“ (srov. Lk 4,18). Proto se snaží v každé generaci plnit toto poslání.

Její „*přednostní působení ve prospěch chudých*“ je udivujícím způsobem obsaženo v Mariině „*Magnificat*“. Bůh úmluvy, kterého v unesení srdce opěvuje nazarétská Panna, je současně ten, který „sesazuje mocné z trůnu a ponížené povyšuje“, který „hladové sytí dobrými věcmi a bohaté propouští s prázdnou“, který „rozptyluje ty, kdo v srdci smýšlejí pyšně“ a prokazuje „milosrdenství těm, kdo se ho bojí“ (srov. Lk 50-53). Maria je hluboce proniknuta duchem „Jahvových chudých“, kteří v modlitbě žalmů očekávali spásu od Boha a vkládali do něho celou svou důvěru (srov. Ž 25; 31; 35; 55). Ano, opravdu hlásá příchod tajemství spásy, příchod Mesiáše „chudých“ (srov. Iz 11,4; 61,1). Církev čerpá z Mariina srdce, z její hluboké víry, jak ji vyjadřují slova chvalozpěvu „*Magnificat*“, přitom v sobě stále obnovuje vědomí, že *pravdu o Bohu, který spasí*, o Bohu, prameni veškerého daru, nelze oddělit od *přednostní láskyplné péče o chudé a ponížené*, jak to vyzpívala Maria v „*Magnificat*“ a jak to potom Ježíš vyjádřil slovy a skutky.

Církev je si tedy vědoma – a v naší době zesiluje toto vědomí zcela zvláštním způsobem – že se tyto dva prvky poselství, obsaženého již v „*Magnificat*“, nejen nemohou od sebe oddělit, nýbrž že se také musí pečlivě dbát důležitosti, jakou mají „chudí“ a „předností působení v jejich prospěch“ ve slově živého Boha. Tato věc úzce souvisí s *křesťanským smyslem svobody a osvobození*: „Zcela závislá na Bohu a svou vírou zcela na něho zaměřená, je Maria vedle svého Syna nejdokonalejším obrazem svobody a osvobození lidstva a vesmíru. Církev musí pohlížet na Marii jako na svou Matku a svůj vzor, aby pochopila v celém rozsahu smysl svého poslání.“⁹³

Mariina úloha v Kristově prostřednictví

Maria, služebnice Páně

38. Církev dále ví a učí se sv. Pavlem, že *máme jen jednoho prostředníka*: „Je totiž jenom jediný Bůh a jenom jediný prostředník mezi Bohem a lidmi: člověk Kristus Ježíš, který vydal sám sebe jako výkupné za všechny“ (1 Tim 2,5n). „Mariina mateřská úloha vůči lidem nikterak nezastiňuje ani nezmenšuje toto jediné prostřednictví Kristovo, nýbrž ukazuje jeho sílu.“⁹⁴ Je to prostřednictví v Kristu. Církev ví a učí, že „každý spasitelný vliv Mariin na lidi... závisí na svobodném Božím rozhodnutí a vyplývá z nadměrných zásluh Kristových: má základ v jeho činnosti prostředníka, na ní úplně závislý, z ní čerpá veškerou sílu, přímému spojení věřících s Kristem nejen že nebrá-

⁹¹ Srov. např. sv. Justin, *Dialogus cum Tryphone Iudaeo*, 100: Otto II, 358; sv. Irenej, *Adversus Haereses* III, 22, 4: S. Ch. 211, 439-445; Tertulián, *De Carne Christi*, 17, 4-6: CCL 2, 904n.

⁹² Srov. sv. Epifan, *Panarion*, III, 2; Haer. 78, 18: PG 42, 727-730.

⁹³ Kongregace pro nauku víry, *Instrukce o křesťanské svobodě a osvobození* (22.3.1986), 97.

⁹⁴ 2. vatikánský koncil, LG 60.

ní, nýbrž právě mu napomáhá.⁹⁵ Tento spasitelný vliv podporuje Duch svatý; který právě tak, jako zastínil Pannu Marii a dal počátek jejímu božskému mateřství, tak ji ustavičně podporuje v péči o bratry jejího božského Syna. Mariino prostřednictví je *úzce spojeno s jejím mateřstvím* a má specifický mateřský ráz. Ten ji odlišuje od prostřednictví jiných tvorů, kteří mají různým, ale vždy podřazeným způsobem účast na jediném prostřednictví Kristově. Také Mariino prostřednictví má formu účasti.⁹⁶ I když „žádný tvor totiž nemůže být nikdy přirovnán k vtělenému Slovu a Vykupiteli, „tak ani „jediné prostřednictví Vykupitele nevylučuje, nýbrž vyvolává rozličnou spolupráci tvorů, vyplývající z účasti na jediném zdroji.“ Tak se „Boží dobrota skutečně vylévá na tvorstvo různým způsobem“.⁹⁷

Učení 2. vatikánského koncilu předkládá pravdu o Mariině prostřednictví jako *účast na tomto jediném prameni, kterým je prostřednictví Kristovo*. Čteme totiž: „Církev vyznává bez váhání toto podřazené poslání Mariino, stále se o něm přesvědčuje a doporučuje lásce věřících, aby pod touto mateřskou ochranou tím více přilnuli ke svému Prostředníku a Spasiteli.“⁹⁸ Tato Mariina funkce je zároveň *zvláštní a mimořádná*. Vyplývá z jejího božského mateřství a může se jenom tenkrát chápat a prožívat ve víře, když se bere za podklad plná pravda o tomto mateřství. Protože je Maria díky Božímu vyvolení Matkou Syna, soupodstatného s Otcem, a „velkodušnou společnicí“ na díle vykoupení, „stala se naší matkou v řádu milosti“.⁹⁹ Její prostřednictví je konkrétní způsob její přítomnosti v tajemství spásy, v tajemství Krista a církve.

39. Z tohoto hlediska musíme ještě jednou uvážit základní událost v dějinách spásy, totiž vtělení slova při zvěstování. Je významné, že Maria, když poznává ve slově Božího posla vůli Nejvyššího a podrobí se jeho moci, praví: „Jsem služebnice Pána, ať se mi stane podle tvého slova“ (Lk 1,38). První úkon podřízení se tomuto jedinému prostřednictví „mezi Bohem a lidmi“, prostřednictví Ježíše Krista, je přijetí mateřství nazaretskou Pannou. Maria dá souhlas s Boží volbou, aby se mocí Ducha svatého stala matkou Božího Syna. Můžeme říci, že tento její *souhlas k mateřství je především důsledkem jejího úplného odevzdání se Bohu v panenství*. Maria přijala vyvolení za matku Božího Syna, protože byla vedena snoubeneckou láskou, která úplně „zasvěcuje“ čili „konsekruje“ lidskou osobu Bohu. V síle této lásky toužila být Maria vždy a ve všem „oddána Bohu“ a žít panenství. Slova: „Jsem služebnice Páně“ vyjadřují, že od začátku přijala a chápala své mateřství jako úplné *podřízení sebe*, své osoby, spasitelným záměrům Nejvyššího. Celou svou mateřskou účast na životě Ježíše Krista, svého syna, uskutečňovala až do smrti způsobem, odpovídajícím jejímu povolání k panenství.

Mariino mateřství, které je zcela proniknuto snoubeneckým postojem „Pánovy služebnice“, představuje první a základní rozměr onoho prostřednictví, které o ní církev vyznává a hlásá¹⁰⁰ a které ustavičně zvláštním a mimořádným způsobem „doporučuje lásce věřících“, protože v ně skládá velkou naději. Musíme však uznat, že na prvním místě sám Bůh, věčný Otec, *věnoval nazaretské Panně důvěru*, když jí dal v tajemství vtělení svého vlastního Syna. Toto její vyvolení k nejvyššího úloze a důstojnosti matky Božího Syna se vztahuje na ontologické úrovni na skutečnost spojení dvou přirozeností v osobě věčného Slova („hypostatické spojení“). Tato základní skutečnost, že se Maria stala matkou Božího Syna, znamená, že se od začátku naprosto zpřístupňuje pro Kristovu osobu a pro jeho dílo, pro celé jeho poslání. Slova „Jsem služebnice Páně“ svědčí o duchovní otevřenosti Mariině. Maria v sobě dokonale spojuje lásku, jaká je příznačná pro panenství, i lásku mateřskou. Obě jsou spojené a jaksi splývají.

Proto se stala Maria nejen matkou a živitelkou lidského syna, ale také „velkodušnou společnicí“¹⁰¹ Mesiáše a Vykupitele. Jak už bylo řečeno, „kráčela napřed, po-

⁹⁵ Tamtéž, 60.

⁹⁶ Srov. slova o prostřednici „ad Mediatorem“ sv. Bernarda, In Dominica infra octavam Assumptionis Sermo, 2: S. Bernardi Opera, V, 1969, 263. Maria jako čisté zrcadlo předává Synovi všechnu slávu a čest, jaké se jí dostává: týž, In Nativitate B. Mariae Sermo - De Aquaeductu, 12: cit. vyd., 283.

⁹⁷ Srov. 2. vatikánský koncil, LG 62.

⁹⁸ Tamtéž, 62.

⁹⁹ Tamtéž, 61.

¹⁰⁰ Srov. tamtéž, 62.

¹⁰¹ Tamtéž, 61.

stupovala vpřed na cestě víry“ a na této *pouti* až pod kříž se zároveň uskutečnila její mateřská spolupráce s celým posláním Spasitelovým, s jeho dílem a utrpením. Na cestě této *spolupráce* s dílem jejího Syna – Vykupitele zakusilo i Mariino mateřství jedinečnou proměnu, neboť ji stále víc naplňovala vroucí láska ke všem, kterým platilo Synovo poslání. Touto „vroucí láskou“, která byla zaměřena k tomu, aby v jednotě s Kristem spolupracovala na „obnovení nadpřirozeného života duší“¹⁰², se Maria zařazovala zcela osobním způsobem do jediného prostřednictví Člověka – Ježíše Krista. Jestliže sama na sobě jako první zakusila nadpřirozené důsledky tohoto jediného prostřednictví – již při zvěstování byla pozdravena jako „plná milosti“ – pak musím říci, že právě tato plnost milosti a nadpřirozeného života ji připravila zvláštním způsobem pro spolupráci s Kristem, jediným Prostředníkem spásy lidí. A takovou spoluprací je právě toto Mariino prostřednictví, podřazené ovšem prostřednictví Kristovu.

V Mariině případě jde o zvláštní a výjimečné prostřednictví spočívající na „plnosti milosti“, vyjádřené plnou disponovaností „Pánovy služebnice“. Jako odpověď na tuto vnitřní ochotu své Matky připravoval ji Ježíš Kristus stále víc, aby se pro lidi stala „matkou v řádu milosti“. Na to poukazují alespoň nepřímo určité zvláštní poznámky synoptiků (srov. Lk 11,28; 8,20n.; Mk 3,32-34; Mt 12,47-49) a ještě víc evangelium Janovo (srov. 2,1-11; 19,25-27), jak jsem již uvedl výše. Slova, která pronesl Ježíš s kříže k Marii a k Janovi, jsou v tomto ohledu obzvlášť výmluvná.

40. Když Maria prodlévala po zmrtvýchvstání a nanebevstoupení s apoštoly ve večeradle v očekávání letnic, byla tam přítomna jako matka oslaveného Pána. Nebyla jen tou, která „kráčela napřed cestou víry a zachovávala spojení se Synem věrně až ke kříži“, nýbrž *byla také „služebnicí Páně“, kterou její Syn zanechal jako Matku uprostřed rodící se církve*: „To je tvá matka!“ Takto se začal vytvářet zvláštní svazek mezi touto Matkou a církví. Vždyť rodící se církev byla plodem kříže a zmrtvýchvstání jejího Syna. Maria se od začátku bezvýhradně darovala osobě a dílu svého syna, a musela tedy přenést tuto svou mateřskou oddanost hned od začátku také na církev. Po synově odchodu trvá její mateřství v církvi dál jako mateřské prostřednictví. Tím, že se jako matka přimlouvala za všechny své děti, spolupracovala na spásonosném díle svého Syna, Vykupitele světa. Koncil učí: „Mariino mateřství v plánu milosti *trvá neustále...* až do věčného dovršení spásy všech vyvolených.“¹⁰³ Mateřské prostřednictví služebnice Páně dosáhlo vykupitelskou smrtí jejího Syna univerzálního rozměru, protože dílo vykoupění se vztahuje na všechny lidi. Tak se ukazuje zvláštním způsobem účinnost jediného a univerzálního prostřednictví Kristova „mezi Bohem a lidmi“. Mariina spolupráce se svým „podřazeným“ způsobem *účastní na všeobecném prostřednictví Vykupitele*, jediného Prostředníka. Na to ukazuje jasně koncil právě uvedenými slovy.

„Když byla vzata do nebe, „čteme tam dále, „neopustila tento spasitelný úkol, ale nadále nám získává dary věčné spásy svými mnohonásobnými přímlovami“.¹⁰⁴ Tímto „přímlovým“ charakterem, který se projevil poprvé v galilejské Káně, pokračuje Mariino prostřednictví v dějinách církve a světa. Čteme, že „ve své mateřské lásce se stará o bratry svého Syna, kteří dosud putují na zemi a ocitají se v nebezpečích a nesnázích, dokud nebudou dovedeni do blažené vlasti“.¹⁰⁵ Takto trvá Mariino mateřství v církvi nepřetržitě dál jako orodující prostřednictví. Církev hlásá svou víru v tuto pravdu, když vyzývá Marii „jako přímlovkyni, pomocnici, ochránkyni a prostřednici“.¹⁰⁶

41. Svým prostřednictvím, které je „podřazeno“ prostřednictví Vykupitelovu, přispívá Maria *zvláštním způsobem ke spojení putující církve* na zemi s eschatologickou a nebeskou skutečností společenství svatých. Neboť ona sama již „byla vzata do nebe“.¹⁰⁷ Pravda o Mariině nanebevzetí, kterou definoval Pius XII., byla potvrzena 2. va-

¹⁰² Tamtéž, 61.

¹⁰³ Tamtéž, 62.

¹⁰⁴ Tamtéž, 62.

¹⁰⁵ Tamtéž, 62. Rovněž ve své modlitbě církev uznává a uctívá Mariinu „mateřskou úlohu“, úlohu „přímlovky a odpouštění, orodování a zjednávání milosti, směřování a pokoje“, srov. prefaci mše o bl. Panně Marii, Matce a Prostřednici milostí, v „Collectio Maissarum de Beata Maria Virgine“, typ. vyd. 1987, I, 120.

¹⁰⁶ 2. vatikánský koncil, LG 62.

¹⁰⁷ Tamtéž, 62; srov. sv. Jan Damašský, Hom. in Dormitionem, I, 11; II, 2, 14; III, 2: S. Ch. 80, 11n.; 127-131; 157-161; 181-185; sv. Bernard, In Assumptione Beatae Mariae Sermo, 1-2: S. Bernardi Opera, V, 1968, 228-238.

tikánským koncillem. Ten vyjadřuje víru církve takto: „Když konečně neposkvrněná Panna, která byla uchráněna od jakékoli poskvrny dědičné viny, dokončila svůj pozemský život, byla *s tělem i duší vzata do nebeské slávy a vyvýšena Pánem jako královna všeho tvorstva*, aby se dokonaleji připodobnila svému synu, Pánu pánů (srov. Zj 19,16) a vítězi nad hříchem a smrtí.“¹⁰⁸ Tímto učením navázal Pius XII. na tradici, která byla v mnohonásobných formách vyjádřena v dějinách církve jak východní, tak západní.

V tajemství nanebevzetí se na Marii definitivně splnily účinky jediného prostřednictví *Krista, Vykupitele světa a vzkříšeného Pána*: „Pro svoje spojení s Kristem všichni budou povoláni k životu. Ale každý v tom pořadí, jaké mu patří: na prvním místě je Kristus, pak ti, kteří jsou Kristovi, až přijde“ (1 Kor 15,22n.). V tajemství nanebevzetí je vyjádřena víra církve, podle níž je Maria spojena s Kristem „těsným a nerozlučným poutem“. Neboť když s ním byla panenská Matka spojena jedinečným způsobem *při jeho prvním příchodu*, bude s ním stejně spojena svou ustavičnou spoluprací i v očekávání jeho druhého příchodu: „Vykoupena vznešenějším způsobem vzhledem k zásluhám svého Syna“¹⁰⁹ má též úlohu Prostřednice milosti, jaká je vlastní Matce, také *při jeho konečném příchodu*, až budou probuzeni k životu všichni, kdo náležejí Kristu, a bude „jako poslední nepřítel pak zničena smrt“ (1 Kor 15,26).¹¹⁰

S tímto zvláštním a mimořádným povýšením „nejvýznačnější dcery Sionu“¹¹¹, jakým je nanebevzetí, je spojeno tajemství její věčné slávy. Kristova Matka je totiž oslavena jako „Královna všeho tvorstva“.¹¹² Ta, která se při zvěstování nazvala „služebnicí Páně“, zůstala až do konce věrna tomu, co tento název vyjadřuje. A tím i potvrdila, že je pravou „učednicí“ Krista, neboť on důrazně podtrhl služebný ráz svého poslání. „Syn člověka nepřišel, aby si nechal sloužit, ale aby sloužil a dal svůj život jako výkupné za všechny“ (Mt 20,28). Proto je také Maria první z těch, kdo „sloužili Kristu v druhých lidech a pokorou a trpělivostí přiváděli své bratry ke Králi, jemuž sloužit znamená kralovat“.¹¹³ Dokonale dosáhla „královské svobody“, jaká je vlastní Kristovým učedníkům: Sloužit znamená kralovat!

„Kristus se stal poslušným až k smrti, a proto byl povýšen od Otce a vešel do slávy svého království (srov. Fil 2,8n.). Jemu je všechno podřízeno, dokud on sám sebe i všechno stvořené nepodřídí Otci, aby pak Bůh měl svrchovanou vládu nade vším (srov. 1 Kor 15,27n.).“¹¹⁴ Maria, služebnice Páně, má účast na tomto Synově kralování.¹¹⁵ Jejím královským povýšením nepřestává být *sláva služby*. Po jejím nanebevstoupení nekončí spasitelná „služba“, zprostředkování „až do věčného dovršení spásy všech vyvolených“.¹¹⁶ Tak zůstává ta, která zde na zemi „věrně zachovávala své spojení se Synem až ke kříži, „dále spojena s ním, když je „mu všechno již podřízeno až do chvíle, *kdy on sebe a všechno stvořené podřídí Otci*“. Takto je Maria při svém nanebevzetí zahalena celou skutečností společenství svatých a její vlastní spojení se Synem ve slávě je zcela zaměřeno na konečnou plnost království, kdy bude „*Bůh všechno ve všech*“.

Takže i v nynější fázi je mateřské prostřednictví Mariino stále „podřazeno“ tomu, který je jediný Prostředník až do konečného dovršení „plnosti času“, až všechno bude sjednoceno v Kristu (srov. Ef 1,10).

Maria v životě církve a všech pokřtěných

42. Druhý vatikánský koncil navázal na tradici a ukázal v novém světle místo Bohorodičky v životě církve. „Blahoslavená Panna darem a úkolem božského mateřství,

¹⁰⁸ 2. vatikánský koncil, LG 59; srov. Pius XII., ap. konst. *Munificentissimus Deus* (1.11.1950): AAS 42 (1950), 769-771; sv. Bernard ukazuje Marii ponořenou do lesku Synovy slávy: In *Dominica infra oct. Assumptionis Sermo*, 3: S. Bernardi Opera, V, 1968, 263n.

¹⁰⁹ 2. vatikánský koncil, LG 53.

¹¹⁰ O tomto zvláštním hledisku Mariina prostřednictví jako té, která vyprošuje slitování u „Syna-Soudce“, srov. sv. Bernard, In *Dominica infra oct. Assumptionis sermo*, 1-2: S. Bernardi Opera, V, 1968, 262n.; Lev XIII., encyklika *Octobri Mense* (22.9.1891): *Acta Leonis*, XI, 299-315.

¹¹¹ 2. vatikánský koncil, LG 55.

¹¹² Tamtéž, 59.

¹¹³ Tamtéž, 36.

¹¹⁴ Tamtéž, 36.

¹¹⁵ O Marii Královně srov. sv. Jan Damašský, *Hom. in Nativitatem*, 6;12; *Hom. in Dormitionem*, I, 12, 14; II, 11; III, 4: S.Ch. 80, 59n.; 77n.; 83n.; 113n.; 117; 151n.; 189-193.

¹¹⁶ 2. vatikánský koncil, LG 62.

jímž je spojena se svým synem Vykupitelem, a svými jedinečnými milostmi a dary je také v těsném spojení s církví....*Bohorodička je vzor církve* ve víře, lásce a dokonalejším spojení s Kristem.¹¹⁷ Již dříve jsme viděli, jak dlí Maria od začátku pohromadě s apoštoly v očekávání letnic, a jako „blahoslavená, která uvěřila“, je po všechna pokolení přítomna v církvi na její pouti víry jako vzor naděje, která neklame (srov. Řím 5,5).

Maria „uvěřila, že se splní to, co jí bylo řečeno od Pána“. Jako Panna uvěřila, že „počne a porodí syna“: „Svatého“, kterému odpovídá jméno „Boží Syn“, jméno „Ježíš“ (Bůh spasí). Jako „služebnice Páně“ zůstala dokonale věrna osobě a poslání tohoto Syna. „Ve víře a poslušnosti totiž zrodila na zemi *Otcova Syna*, aniž poznala muže, zastíněna Duchem svatým.“¹¹⁸

Vzhledem k tomu je Maria právem „uctívána pod názvem Bohorodička a věřící se v modlitbách utíkají pod její ochranu při všech nebezpečích a potřebách.“¹¹⁹ Tato úcta je úplně výjimečná: obsahuje a vyjadřuje hluboké pouto, jaké existuje *mezi Kristovou matkou a církví*.¹²⁰ Jako panna a matka zůstává Maria pro církev „ustavičným vzorem“. Můžeme tedy tvrdit, že především z tohoto hlediska, tj. jako vzor nebo spíš jako „živý obraz“ je Maria, přítomna už v tajemství Krista a stále je přítomna také v tajemství církve. Přece i církev je nazývána „matkou a pannou“, a tento název má hluboké biblické a teologické zdůvodnění.¹²¹

43. „Přijetím Božího slova“ stává se církev „také matkou“.¹²² Jako Maria, která první ze všech „uvěřila“, když souhlasila s Božím Slovem, zjeveným při zvěstování, a ve všech svých zkouškách až ke kříži, zůstala tomu slovu věrná, tak se církev stává matkou, když přijímá s vírou Boží slovo a „kázáním a křtem... *rodí k novému a nesmrtelnému životu děti počaté z Ducha svatého a zrozené z Boha*“¹²³. Tento příznačný „mateřský“ rys církve vyjádřil ve svém učení obzvlášť živě apoštol národů, když napsal: „Moje děti, znovu vás bolestně rodím, dokud nenabudete podoby Kristovy!“ (Gal 4,19). V těchto slovech svatého Pavla je zajímavá stopa mateřského uvědomění prvotní církve, které je spojeno s její apoštolskou službou mezi lidmi. Toto uvědomění umožnilo a umožňuje církvi stále chápat tajemství svého života a svého poslání *podle příkladu rodičky Božího Syna*, který je „první z mnoha bratří“ (Řím 8,29).

Můžeme říci, že církev se též učí od Marie svému vlastnímu mateřství. „Rozjímá o její (Mariině) tajuplné svatosti, napodobuje její lásku a plní věrně Otcovu vůli,“¹²⁴ a tak poznává mateřský rozměr svého povolání, který je podstatně svázán s její svátostnou povahou. Je-li církev „znamení a nástroj vnitřního spojení s Bohem“, je tím na základě svého mateřství, protože pod vlivem Ducha svatého „rodí“ syna a dcery lidské rodiny k novému životu v Kristu. Neboť *jako je Maria ve službě tajemství vtělení*, tak zůstává *církev prostřednictvím milosti ve službě tajemství přijetí dítek za vlastní*.

Současně zůstává církev podle Mariina vzoru též pannou, věrnou svému Snoubenci: Církev „je také panna, protože neporušeně a čistě zachovává věnost slíbenou Snoubenci“.¹²⁵ Vždyť církev je Kristova snoubenka, jak vyplývá z listů svatého Pavla (srov. např. Ef 5,21-23; 2 Kor 11,2) a z Janova výroku o nevěstě Beránkově (Zj 21,9). Když církev jako snoubenka „zachovává věnost Kristu“, pak má tato věnost, třebaže je v učení apoštola obrazem manželství (srov. Ef 5,23-30), zároveň hodnotu jako vzor pro úplné odevzdání se Bohu v celibátu „kvůli Božímu království“, to znamená jako vzor pro *Bohu zasvěcené panenství* (srov. Mt 19,11n.; 2 Kor 11,2). Právě toto panenství podle příkladu Panny je pramenem zvláštní duchovní plodnosti: *je pramenem mateřství v Duchu svatém*.

¹¹⁷ Tamtéž, 63.

¹¹⁸ Tamtéž, 63.

¹¹⁹ Tamtéž, 66.

¹²⁰ Srov. sv. Ambrož, De Institutione Virginis, XIV, 88-89: PL 16, 341; sv. Augustin, Sermo 215, 4: PL 38, 1074; De Sancta Virginitate, II, 2; V, S; VI, 6: PL 40, 397; 398-399; Sermo 191, II, 3; PL 38, 1010n.

¹²¹ 2. vatikánský koncil, LG 63.

¹²² Tamtéž, 64.

¹²³ Tamtéž, 64.

¹²⁴ Tamtéž, 64.

¹²⁵ Tamtéž, 64.

Ale církev také střeží víru, kterou obdržela od Krista. Po vzoru Marie, která všechno uchovávala v srdci a rozvažovala o tom (srov. Lk 2,19.51), co se týkalo jejího Syna, je církev zavázána opatrovat Boží slovo, zkoumat moudře a rozvážně jeho vnitřní bohatství a v každé době o tom vydávat věrné svědectví všem lidem.¹²⁶

44. V této vlastnosti vzoru je Panna Maria příkladem. Církev se s ní setkává a snaží se jí připodobňovat: „Napodobuje Matku svého Pána v tom, že silou Ducha svatého zachovává panensky neporušenou víru, pevnou naději a upřímnou lásku.“¹²⁷ Maria je tedy v tajemství církve přítomna jako vzor. Tajemstvím církve je totiž „rození k novému nesmrtelnému životu“: neboli mateřství v Duchu svatém. A zde je Maria nejen vzor a živý obraz církve, nýbrž je něco mnohem víc. Neboť „s mateřskou láskou spolupracuje při zrození a vychovávání“ synů a dcer matky církve. Mateřství církve se uskutečňuje nejen podle vzoru a obrazu Bohorodičky. Uskutečňuje se také její „spoluprací“. Církev čerpá v hojné míře z této Mariiny spolupráce, to je z jejího mateřského prostřednictví, jaké je Marii vlastní. Neboť ona již na zemi spolupracovala při zrození a vychovávání synů a dcer církve vždy jako Matka onoho Syna, kterého „Bůh ustanovil za prvního z mnoha bratrů“.¹²⁸

Spolupracuje na tom „svou mateřskou láskou“, jak učí 2. vatikánský koncil.¹²⁹ Tady nabývají plného smyslu slova, která řekl Ježíš v hodině ukřižování své Matce: „Ženo, to je tvůj syn“ a učedníkovi: „To je tvá matka“ (Jana 19,26n.). Tato slova určují jistým způsobem *Mariino místo v životě Kristových učedníků*. Jak už bylo řečeno, vyjadřují nové mateřství Vykupitelovy Matky: je to mateřství duchovní, vzniklé v hloubi velikonočního tajemství Vykupitele světa. Je to mateřství v řádu milosti, protože vyprošuje dar Ducha svatého, který vzbuzuje nové Boží děti, vykoupené Kristovou obětí: dar toho Ducha, kterého i Maria obdržela spolu s církví v den letnic.

Toto její mateřství silně pociťuje a prožívá křesťanský lid zvláště při eucharistické hostině, při liturgickém slavení tajemství vykoupení, při němž se zpřítomňuje Kristus, *jeho pravé tělo, narozené z Panny Marie*.

Právem viděl křesťanský lid ve své zbožnosti vždy hlubokou spojitost mezi uctíváním Matky Boží a kultem eucharistie. Tato skutečnost je zjevná jak v západní, tak ve východní liturgii, v tradici řeholních společností, v spiritualitě soudobých náboženských hnutí, i mezi mládeží, a v pastoraci na mariánských poutních místech. *Maria vede věřící k eucharistii*.

45. Pro mateřství je zásadně důležitý fakt, že se vztahuje na osobu. Rozhoduje o něm vždy *jedinečný a neopakovatelný svazek dvou osob: matky s dítětem a dítěte s matkou*. Také když je jedna a táž žena matkou mnoha dětí, je příznačným rysem jejího mateřství podstatně její osobní vztah ke každému jednotlivému z nich. Každé dítě totiž bylo zrozeno jedinečně a neopakovatelně, a to platí zrovna tak pro matku, jako pro dítě. Každé dítě je též jedinečně a neopakovatelně obklopeno mateřskou láskou, o kterou se opírá jeho lidská výchova a vyzrávání.

Můžeme říci, že „mateřství v řádu milosti“ si zachovává obdobu s tím; čím se vyznačuje „v řádu přirozenosti“ svazek matky s dítětem. V tomto světle lépe porozumíme faktu, že v Kristově závěti na Golgotě bylo nové mateřství jeho matky adresováno v jednotném čísle *jednomu člověku*: „To je tvůj syn.“

Dále můžeme říci, že v těchto slovech se plně udává důvod pro *mariánský rozměr života Kristových učedníků*: nejen Jana, který stál tehdy s Matkou svého Mistra pod křížem, nýbrž každého Kristova učedníka, každého křesťana. Vykupitel světu svou Matku učedníkovi, a současně ji dává za matku. Mariino mateřství, které je dědictvím člověka, je *nejosobnější dar*, který dává *sám Kristus* každému člověku. Nakolik svěruje Vykupitel Marii Janovi, natolik svěruje současně Jana Marii. Pod křížem má začátek zvláštní *svěření člověka Bohorodičce*, které se pak v dějinách církve různě uplatňovalo a vyjadřovalo. Když týž apoštol a evangelista uvedl Ježíšova slova na kříži, určená Matce a jemu samému, dodává: „A od té chvíle si ji ten učedník vzal

¹²⁶ Srov. 2. vatikánský koncil, DV 8; sv. Bonaventura, Comment. in Evang. Lucae, Ad Claras Aquas, VII, 53, n. 40; 68, n. 109.

¹²⁷ 2. vatikánský koncil, LG 64.

¹²⁸ Tamtéž, 63.

¹²⁹ Tamtéž, 63.

k sobě“ (Jan 19,27). Tato věta jistě znamená, že tím byla učedníkovi přiřčena úloha syna a on že převzal péči o matku svého milovaného Mistra. Protože však byla dána Maria za matku jemu samému, míní tento výrok, aspoň nepřímo, všechno, co vyjadřuje vnitřní vztah syna k jeho matce. To všechno se může shrnout do slova „svěřit“. Je to *odpověď* na lásku určité osoby, obzvláště pak na *lásku matky*.

Mariánský rozměr v životě Kristova učedníka nalézá zvláštní výraz právě v takovém dětinném důvěrném svěření se Bohorodičce, jaké má původ ve Vykupitelově závěti na Golgotě. Když se křesťan svěří dětinně Marii podobně jako apoštol Jan, „bere si“ Kristovu Matku „k sobě“¹³⁰, přijímá ji za vlastní a uvádí ji do celého prostoru svého vnitřního života, to je do svého lidského a křesťanského „já“: „*vzal si ji k sobě*“. Tímto způsobem se snaží dostat se do spasitelného okruhu „mateřské lásky“, s jakou Vykupitelova Matka „se stará o bratry svého Syna“¹³¹ a spolupracuje „při jejich zrození a vychování“¹³² podle míry daru, jakého se každému dostalo z moci Kristova Duha. Takto se rozvíjí také ono duchovní mateřství, které se stalo pod křížem a ve večeřadle Mariiným údělem.

46. Tento dětinný vztah, toto svěření se dítěte matce má nejen počátek v Kristu, nýbrž konec konců *je na něho zaměřen*. Můžeme říci, že Maria všem stále opakuje tato slova, která vyslovila v Galilejské Káně: „Udělejte všechno, co vám řekne!“ Neboť on, Kristus, je jediný prostředník mezi Bohem a lidmi, on je „cesta, pravda a život“ (Jan 14,6). Jeho – předvěčného Syna – dal Otec světu, aby člověk „nezahynul, ale měl život věčný“ (Jan 3,16). Nazaretská Panna byla první „svědkyně“ této výkupné lásky Otcovy a také touží zůstat *vždy a všude její pokornou služebnicí*. Pro každého křesťana, pro každého člověka je Maria ta, která první „uvěřila“. S touto snoubenec-kou a mateřskou vírou touží působit na všechny, kdo se jí svěří jako její děti. Čím víc tyto děti setrvávají v takovém postoji a postupují v něm, tím blíže je přivádí Maria k „nevystižitelnému Kristovu bohatství“ (Ef 3,8). A tím lépe také poznávají v celé plnosti důstojnost člověka a poslední smysl jeho povolání. „Kristus... plně odhaluje člověka jemu samému.“¹³³

Tento mariánský rozměr křesťanského života nalézá zvláštní výraz v pohledu na ženu a na její postavení ve společnosti. Vskutku, ženství je *zvlášť spojeno* s Matkou Vykupitele. K tomuto námětu se asi budeme muset vrátit při jiné příležitosti. Zde bych chtěl vyzdvihnout, že postava Marie z Nazareta staví do světla *ženu jako takovou* již tím samým; že se Bůh při výsostné události vtělení svého Syna svěří svobodné a činné službě ženy. Můžeme proto říci, že žena při pohledu na Marii v ní objevuje tajemství, jak může důstojně prožívat své ženské bytí a jak se doopravdy „realizovat“ (jak dojít svého opravdového povznesení). V Mariině světle spatřuje církev ve tváři ženy odlesk krásy, v níž se zrcadlí nejušlechtlejší city, jakých je schopno lidské srdce: bezvýhradná obětavost lásky, síla, jež dovede snášet největší bolesti, bezmezná věrnost a neúnavná činnost, dovednost spojovat hluboký vhled se slovem útěchy a povzbuzení.

47. Během koncilu prohlásil Pavel VI., slavnostně, že *Maria je Matka církve*, to znamená „Matka všech křesťanů, jak věřících, tak pastýřů“¹³⁴. Později v roce 1968 ve vyznání víry, známém pod jménem „Krédo Božího lidu“, dal tomuto výroku ještě závažnější formu těmito slovy: „Věříme, že nejsvětější Rodička Boží, nová Eva, Matka církve, pokračuje v nebi ve své mateřské úloze ve prospěch Kristových údů, tím že spolupracuje při zrození a rozvoji božského života v duších vykoupených.“¹³⁵

Koncil zdůraznil ve svém učení, že pravda o nejsvětější Panně, Kristově matce, je zvláštní klíč k prohloubení pravdy o církvi. Týž Pavel VI. řekl, když mluvil o konstituci „Světlo národů“, kterou koncil právě schválil: „*Znalost pravé katolické nauky*

¹³⁰ Jak známo, v řeckém textu výraz „eis ta idia“ má širší význam než přijetí Marie učedníkem pouze k tomu aby bydlela jako host v jeho domě. Spíše značí jisté společenství života, které vzniká mezi těmito dvěma osobami mocí slov umírajícího Krista: srov. sv. Augustin, In Ioan. Evang. tract. 119, 3: CCL 36, 659: „Vzal si ji ne do svého domu, protože žádný neměl, ale pod svou ochranu, a tu jí poskytoval se vší oddaností.“

¹³¹ 2. vatikánský koncil, LG 62.

¹³² Tamtéž, 63.

¹³³ 2. vatikánský koncil, GS 22.

¹³⁴ Srov. Pavel VI., promluva ze dne 21.11.1964: AAS 56 (1964), 1015.

¹³⁵ Pavel VI., Krédo Božího lidu (30.6.1968), 15: AAS 60 (1968), 438n.

o blahoslavené Panně Marii bude vždy klíčem k přesnému pochopení tajemství Krista a církve. „¹³⁶ Maria je v církvi přítomna jako Kristova Matka a zároveň jako ona Matka, kterou dal Kristus v tajemství vykoupení člověku v osobě apoštola Jana. Proto objímá Maria svým novým mateřstvím v Duchu každého a všechny v církvi, objímá také každého a všechny skrze církve. V tomto smyslu je Maria – Matka církve – také její vzor. Církev má totiž – jak ukazoval Pavel VI. – „od panenské Bohorodičky převzít nejdokonalejší způsob následování Krista“.¹³⁷

Díky tomuto zvláštnímu poutu, které spojuje Bohorodičku s církví, *objasňuje se současně tajemství „ženy“*, která doprovází od prvních kapitol knihy Geneze až po Apokalypsu zjevení spasitelného plánu s lidstvem. Maria totiž, přítomná v církvi jako matka Vykupitele, má mateřskou účast na „usilovném boji proti mocnostem temnot“, který „prostupuje celé dějiny lidstva“.¹³⁸ Pro toto její církevní ztotožnění s „Ženou, oděnou sluncem“ (Zj 12,1)¹³⁹ můžeme říci, že „církev už došla v blahoslavené Panně k dokonalosti bez poskvrny a vrásky“. Proto pozvedají křesťané v celém svém pozemském putování s důvěrou oči k Marii a snaží se, aby Kristus „rostl“ v jejich „srdci“.¹⁴⁰ Maria, vznešená Dcera síónská, pomáhá všem svým dětem – ať žijí právě kdekoli a v jakýchkoli podmínkách – *aby našly v Kristu cestu do otcovského domu*.

Proto si církve v celém svém životě udržuje s Bohorodičkou pouto, které zahrnuje v tajemství spásy minulost, přítomnost a budoucnost, a uctívá ji jako duchovní Matku lidstva a přímělkyni milosti.

Smysl Mariánského roku

48. Právě toto zvláštní spojení lidstva s Matkou mi dalo podnět, abych vyhlásil v době před koncem druhého tisíciletí od Kristova narození v církvi Mariánský rok. Podobná iniciativa se uskutečnila už dříve, když Pius XII. vyhlásil rok 1954 za Rok mariánský, aby se vyzdvihla mimořádná svatost Kristovy Matky, vyjádřená v tajemství jejího neposkvrněného početí (jež bylo definováno přesně před sto lety), a v tajemství jejího nanebevzetí.¹⁴¹

I já chci v duchu směrnic 2. vatikánského koncilu postavit tentokrát do popředí *zvláštní přítomnost* Bohorodičky v tajemství Krista a jeho církve. Neboť to je skutečně základní rozměr, vyplývající z mariologie koncilu, od jehož zakončení nás dělí již víc než dvacet let. Mimořádná biskupská synoda v roce 1985 vybídla všechny, aby se věrně řídili učením a pokyny koncilu. Můžeme tvrdit, že v obojím – na koncilu i v synodě – je obsaženo to, co chce sám Duch svatý „říci církvi“ v současném dějinném období.

V takové souvislosti má Mariánský rok vést k novým a hlubším úvahám o tom, co řekl koncil o panenské Bohorodičce, přítomné v tajemství Krista a církve, a co mají připomenout myšlenky této encykliky. *Nejde tu jen o nauku víry, ale také o život víry*, a tím také o pravou „mariánskou spiritualitu“, jak je patrná ve světle tradice, a zejména o spiritualitu, ke které nás povzbuzuje koncil.¹⁴² *Mariánská spiritualita* a jí odpovídající *zbožnost* nalézají také přebohaté prameny v dějinné zkušenosti osob a různých křesťanských společností, žijících v různých generacích a národech na celém světě. V tomto ohledu rád připomínám mezi mnoha stoupenci a učiteli této spirituality postavu svatého Ludvíka Marie Grigniona z Montfortu,¹⁴³ který doporučuje křesťanům zasvěcení Kristu skrze Marii. Vidí v tom účinný prostředek, aby věrně plnili křestní závazky. S radostí musím zdůraznit, že ani v naší době nechybějí projevy této spirituality a zbožnosti. Máme se tedy na co odvolávat a na co navazovat v souvislosti s tímto Mariánským rokem.

¹³⁶ Pavel VI., promluva ze dne 21.11.1964: AAS 56 (1964), 1015.

¹³⁷ Tamtéž, 1016.

¹³⁸ Srov. 2. vatikánský koncil, GS 37.

¹³⁹ Srov. sv. Bernard, In Dominica infra oct. Assumptionis Sermo: S. Bernardi Opera, V, 1968, 262-274.

¹⁴⁰ 2. vatikánský koncil, LG 65.

¹⁴¹ Srov. encyklika Fulgens Corona (8.9.1953): AAS 45 (1953), 557-592. Pius X., enc. Ad diem illum (2.2.1904), u příležitosti 50. výročí dogmatu o Neposkvrněném početí blahoslavené Panny Marie; touto encyklikou vyhlásil několikaměsíční mimořádné jubileum: Pii X. P. M. Acta, I, 147-166.

¹⁴² Srov. 2. vatikánský koncil, LG 66n.

¹⁴³ Srov. sv. Ludvík Maria Grignion z Montfortu, Pojednání o pravé pobožnosti ke svaté Panně. Právem můžeme vedle tohoto svěťce postavit sv. Alfonse M. z Liguori, jehož 200. výročí smrti (1787) připadá na letošní rok; mezi jeho spisy srov. „Chvály Panny Marie“.

49. Mariánský rok začne o *slavnosti Seslání Ducha svatého dne 7, června tohoto roku*. Nejde totiž jen o připomínku, že Maria předcházela narození Krista Pána v lidských dějinách, nýbrž jde také o to, aby se zdůraznilo ve světle Mariině, že od naplnění tajemství vtělení nadešla v dějinách „plnost času“, a že znamením této plnosti je církev. Jako lid Boží *putuje* církev ve míře k věčnosti uprostřed všech pokolení a národů počínaje dnem letnic. *Matka Kristova*, která byla přítomna na začátku „doby církve“, když v očekávání Ducha svatého setrvávala na modlitbě spolu s apoštoly a učedníky svého Syna, „*kráčí*“ ustavičně „před“ církví na její pouti dějinami lidstva. Ona také neustále spolupracuje zvláštním způsobem jako „služebnice Páně“ na spásonosném díle Krista, svého Syna.

Tímto Mariánským rokem je tak *celá církev vyzývána*, aby nejen připomínala všechno, co v její minulosti svědčí o zvláštní mateřské spolupráci Bohorodičky na spásonosném díle Krista Pána, nýbrž také aby ze své strany *připravovala* cesty do budoucna pro tuto spolupráci. Neboť konec druhého křesťanského tisíciletí otvírá jakoby nové obzory.

50. Jak již bylo řečeno, Pánovu matku náležitě uctívají a oslavují také mnozí odloučení bratři, zejména na Východě. To je mariánské světlo, které se promítá v ekumenismu. Rád bych zde ještě zvlášť připomněl, že na dobu Mariánského roku připadá tisícileté výročí křtu (r. 988) svatého Vladimíra, velkoknížete kyjevského. Tento křest dal počátek křesťanství na území někdejšího Ruska a potom v jiných oblastech východní Evropy. Touto cestou se dílem evangelizace rozšířilo křesťanství i za Evropu až k severním oblastem asijského kontinentu. Chceme se proto zejména během Mariánského roku spojovat v modlitbě se všemi, kdo slaví tisícileté výročí tohoto křtu, ať s pravoslavnými, nebo s katolíky. Přitom chceme opakovat a potvrdit, co napsal koncil: „Působí velikou radost a útěchu, že... zvláště východní křesťané... se s námi scházejí s vroucím nadšením a oddaným srdcem v uctívání Bohorodičky, vždy Panny.“¹⁴⁴ Ačkoli dosud zakoušíme důsledky tohoto rozdělení, ke kterému došlo za několik desetiletí (v roce 1054), můžeme přece říci, že se cítíme *před Kristovou Matkou jako praví bratři a sestry* v lůně mesiášského lidu, který je povolán, aby byl jedinou Boží rodinou na zemi, jak jsem prohlásil hned na začátku nového roku: „Chceme znovu potvrdit toto všeobecné dědictví všech bratrů a sester této země.“¹⁴⁵

Při ohlášení Mariánského roku jsem rovněž poukázal na to, že jeho závěr bude oslaven příštího roku o *slavnosti Nanebevzetí Panny Marie*, aby bylo zdůrazněno „veliké znamení na nebi“, o němž mluví Zjevení sv. Jana. Tímto způsobem chceme také splnit výzvu koncilu, který pohlíží na Marii jako na „znamení bezpečné naděje a útěchy pro putující Boží lid“. Tuto výzvu vyjadřuje koncil těmito slovy: „Všichni věřící v Krista nechtě ustavičně přednášejí Matce Boží a Matce lidí své prosby, aby ona, která svými modlitbami pomáhala prvotní církvi, také nyní – když je vyvýšena v nebi nad všechny svaté i anděly – ve společenství všech svatých, se přimlouvala u svého syna, dokud se všechny rodiny národů – ať už mají čest nazývat se křesťanskými, nebo dosud svého Spasitele neznají – nespojí šťastně v míru a svornosti v jeden Boží lid ke slávě nejsvětější a nerozdílné Trojice.“¹⁴⁶

51. Na konci denní modlitby církve se obrací církev k Marii v antifoně Alma Redemptoris Mater...

„Slavná Vykupitelo Matko,
všem přístupná nebes bráno, hvězdo mořská,
přiď na pomoc svému lidu,
který touží povstat z pádu.
Vždyť jsi přece porodila – k úžasu přírody
Tvůrce svého přesvatého.“

¹⁴⁴ 2. vatikánský koncil, LG 69.

¹⁴⁵ Homilie v bazilice sv. Petra dne 1.1.1987.

¹⁴⁶ 2. vatikánský koncil, LG 69.

„K úžasu přírody!“ V těchto slovech antifony se obráží *úžas víry*, který doprovází tajemství Mariina božského mateřství. Doprovází je v jistém smyslu v srdci celého stvoření Božího lidu, v srdci církve. Jak neslýchaně daleko šel Bůh, tvůrce a pán všech věcí, když „rozhodl zjevit sebe samého“ lidem!¹⁴⁷ Jak zjevně překročil všechny hranice nekonečného „odstupu“, jaký dělí Stvořitele od stvoření! Již sám v sobě zůstává nevýslovný a nevyzpytatelný, ale ještě nevýslovnější a nevyzpytatelnější je ve skutečnosti vtělení Slova, které se stalo člověkem prostřednictvím nazaretské Panny.

Když Bůh od věčnosti zamýšlel povolat člověka k „účasti na božské přirozenosti“ (srov. 2 Petr 1,4), můžeme říci, že zároveň zamýšlel v jistém smyslu jeho „zbožštění“ v souladu s jeho dějinným postavením, takže i po pádu do hříchu je Bůh ochoten „vykoupit“ tento odvěký úmysl své lásky „zlidštěním“ Syna, soupodstatného s Otcem. Celé stvoření, a bezprostředně člověk, nevychází z úžasu nad tímto darem, který mu byl dán v Duchu svatém: „Neboť Bůh tak miloval svět, že dal svého jednorozeného Syna“ (Jan 3,16).

Ve středu tohoto tajemství, ve středu tohoto úžasu víry stojí Maria. Ona, svatá Matka Vykupitele, se o něm dověděla jako první: „Vždyť jsi přece porodila – k úžasu přírody – Tvůrce svého přesvatého.“

52. Ve slovech této liturgické antifony je vyjádřena *pravda o „velkém obratu“*, jaký způsobilo člověku tajemství vtělení. Tento „obrat“ náleží k celé historii člověka, od začátku, který je nám zjeven v prvních kapitolách knihy Geneze, až k poslednímu konci, totiž s výhledem na konec světa, o němž nám Ježíš neprozradil ani „den ani hodinu“ (srov. Mt 25,13). Existuje nepřetržitý a ustavičný obrat, přelom mezi pádem a opětným povstáním, mezi člověkem hříšným a člověkem omilostněným a ospravedlněným. Liturgie, především v adventu, je v neuralgickém bodě tohoto obratu a zároveň se dotýká jeho neustálého „dnes a nyní“, když volá: „Přijď na pomoc svému lidu, který touží povstat z hříchu!“

Tato slova se vztahují na každého člověka, na společnosti, kmeny, národy, na generace a období lidských dějin, na naši dobu, na toto tisíciletí, které se chýlí ke konci: „Přijď na pomoc svému lidu!“

Tato slova, kterými se obracíme k Marii, „slavné Matce Vykupitele“, jsou slovy určenými Kristu, který jejím prostřednictvím vstoupil do dějin lidstva. Rok za rokem stoupá tato antifona k Marii a vyvolává okamžik, kdy došlo k tomuto zásadnímu dějinnému obratu, který nezvratně trvá: k přelomu mezi „pádem“ a „povstáním“.

Lidská rodina učinila neobyčejné objevy a dosáhla senzačních výsledků v oboru vědy a techniky. Uskutečnila veliká díla na cestě pokroku a civilizace a v poslední době dokonce v jistém smyslu urychlila běh dějin. Avšak základní obrat, ten, který můžeme nazvat „originálním“, doprovází dějiny člověka, všech a každého, stále a při všem. Je to obrat od „pádu“ k „povstání“, od smrti k životu. Je to také *nepřetržitá* výzva lidskému svědomí, výzva celému historickému uvědomění člověka: výzva, aby šel, způsobem starým a vždy novým, cestou „nepadání“, a jestliže padl, pak cestou „povstání“.

Zatímco se církev s celým lidstvem přibližuje k rozhraní mezi dvěma tisíciletími, přejímá ze své strany s celým společenstvím věřících a ve spojení s každým člověkem dobré vůle odvěkou výzvu, která je vyjádřena v těchto slovech antifony o „lidu, padajícím, ale toužícím povstat“, a obrací se na Vykupitele a jeho Matku zároveň s prosbou: „Přijď na pomoc!“ Neboť spatřuje a tato modlitba to dokazuje – blahoslavenou Bohorodičku ve výkupném tajemství Kristově a ve svém vlastním tajemství. Vidí ji hluboce zakořeněnou v dějinách lidstva, ve věčném povolání člověka, podle určení, které s ním Bůh ve své prozřetelnosti od věčnosti spojil. Vidí ji mateřsky přítomnou a plnou účasti v mnohonásobných a těžkých problémech, kterých je dnes plný život jednotlivců, rodin a národů. Vidí v ní pomocníci křesťanského lidu v nepřetržitém boji mezi dobrem a zlem, aby „nepadl“, nebo když padl, aby opět „povstal“.

Přeji si ze srdce, aby také myšlenky této encykliky posloužily k obnově tohoto pohledu v srdcích věřících!

¹⁴⁷ Srov. 2. vatikánský koncil, DV 2: „Tímto zjevením oslovuje neviditelný Bůh ze své veliké lásky lidi jako přátele a stýká se s nimi, aby je pozval a přijal do svého společenství.“

Jako římský biskup posílám všem, kterým jsou určeny tyto úvahy, políbení
pokoje s pozdravem a požehnáním v našem Pánu Ježíši Kristu.

V Římě u svatého Petra,
dne 25. března roku 1987, o slavnosti Zvěstování Páně,
v devátém roce mého pontifikátu.
Papež Jan Pavel II.

Ediční poznámka

Překlad encykliky byl pořízen z latinského textu, uveřejněného v Acta Apostolicae Sedis, Commentarium officiale z 2.4.1987, s přihlédnutím k německému překladu. Názvy kapitol jsou redakční.

Texty Písma svatého jsou citovány podle překladu ThDr. Václava Bognera, texty dokumentů 2. vatikánského koncilu z překladu ThDr. Oto Mádra a kol., vydávaného v nakladatelství Zvon. Texty z církevních otců jsou citovány buď z revidovaných dřívějších překladů, nebo byly přímo přeloženy.

JINÉ ZKRATKY

CCL	Corpus Christianorum Latinorum
CSCO	Corpus Scriptorum Christianorum Orientalium, Paris 1903
CSEL	Corpus Scriptorum Ecclesiasticorum Latinorum, Wien 1866
DS	Denzinger-Schönmetzer, Enchiridion Symbolorum, definitionum et declarationum de rebus fidei et morum, Freiburg i. Breisgau 1976
DV	Věřoučná konstituce o Božím zjevení Dei Verbum
GS	Pastorální konstituce o církvi v dnešním světě Gaudium et spes
LG	Věřoučná konstituce o církvi Lumen gentium
PG	Patrologia Graeca, vyd. J. P. Migne, Paris 1857-1866
PL	Patrologia Latina, vyd. J. P. Migne Paris 1878-1890
PLS	Patrologiae Latinae Supplementum
S.Ch.	Sources chrétiennes, vyd. H. de Lubac a J. Daniélou, Paris 1941
UR	Dekret o ekumenismu Unitatis redintegratio

REDEMPTORIS MATER

Encyklika Jana Pavla II.
O BLAHOSLAVENÉ PANNĚ MARIÍ
V ŽIVOTĚ PUTUJÍCÍ CÍRKVE
z 25. března 1987

Přeložila S.M. Terezie Brichtová OP
Vydal ZVON, české katolické nakladatelství a vydavatelství, spol. s r.o.,
Praha 1, Spálená 8
v roce 1995